UNIVERSITETSMAGASINET **ASTERISK** | DANMARKS PÆDAGOGISKE UNIVERSITET | **NR. 34** | APRIL-MAJ 2007

14 MINDRE PLADS TIL DE SKÆVE

SELV OM RUMMELIGHED ER PÆDAGOGIKKENS HERSKENDE MANTRA, SKER DER EN STADIG STØRRE UDSKILNING AF DE ANDERLEDES

06 DET NORMALE MENNESKE ER EN **ILLUSION**

10 **MOBNING** HAR MANGE ANSIGTER

18 HVEM HAR RET OG PLIGT TIL **DET GODE LIV?**

Marginaliseringsmagten

AF REKTOR LARS-HENRIK SCHMIDT

✱ I filosofisk forstand kan man ikke inkludere alt; i sociologisk forstand vil der altid være nogen, der ikke kan rummes. Det inkluderende samfund er en kimære; man kan ikke inkludere eksklusionen. Udelukkelse er et socialt vilkår, hvorfor det interessante egentlig er *marginaliseringsmagten*. Den er der altid. Der vil altid være nogen, der sættes 'en marge' – på kanten. Der vil altid være nogen, der er eller betragtes som 'disabled'; uduelige invalide, handicappede eller hvordan det nu kommer til udtryk.

Det interessante spørgsmål er ikke, om der marginaliseres, men hvem, hvor, hvordan, hvornår, hvorfor der marginaliseres? Ikke desto mindre har man tragisk nok og i den gode sags tjeneste – som jo udmærker den pædagogiske metier – i løbet af de senere år forsøgt at besnakke sig ud af dette forhold ved at snakke om den såkaldt 'inkluderende pædagogik'. Som så mange andre aktuelle strategier udmærker også denne pædagogik sig ved at organisere sig om forestillingen om 'rummelighed': "Intet kan gå skævt, hvis bare systemet er rummeligt nok!"

Vi integrerer altså ikke længere. Vi inkluderer endeløst. Alle og enhver inkluderer til en grad, hvor det bliver vanskeligt at øjne forskellen til 'udvikling'. Vi skulle ligefrem leve i et inkluderende samfund – udmærket frem for alt ved en inkluderende skole, hvor mangfoldighed ikke er et problem, men en rig mulighed. Det inkluderende samfund falder sammen med det lærende samfund formidlet over moderniseringen af kategorien 'udvikling'.

Er institutionskulturen tilstrækkelig rummelig og respekterende, så er der jo ingen, der kan eller skal føle sig udenfor, ingen er sat uden for døren, der er egentlig ikke nogen, der er udsatte. Hokus-pokus, marginaliseringen er borte, hvis de skæve inkluderes. Hvis der ikke er nogen, der skal integreres, hvis der ikke er nogen, der er ekskluderede, så er der vil heller ikke nogen, der er marginaliserede? Stigmatiserede javel, men det er vel nærmest et æstetisk anliggende efterhånden, ikke sandt?

Men hvordan kan den trylleagtige behændighed lade sig give? Det kan den, fordi vi i moderniseringens og individualiseringens samtid alle på en måde i al vores forskellighed er blevet skæve. Fællesnævneren for de aktuelle pædagogiske strategier er, at udgangspunktet er de forskellige individers særlige behov. Det er nok ikke helt skævt at sige, at specialpædagogikken er blevet et tilbud til os alle: Også du min ven er lidt skæv! Det er ikke så godt, når vi alle føler os tilskyndet til at trænge os på med vores særlige behov – for det fortrænger de individer, som trods alt er mere afmægtige. Omvendt er den positive måde at sige – at det er blevet normalt at være unormal – at hævde, at vi alle er unikke og skal værdsættes som de enestående mennesker, vi er.

"Vi inkluderer endeløst. Alle og enhver inkluderer til en grad, hvor det bliver vanskeligt at øjne forskellen til 'udvikling'. Vi skulle ligefrem leve i et inkluderende samfund."

Nu er det nok ikke så lige til, det afmægtige menneske er nok ikke enestående, af samme grund må den moderne skævhedspædagogik også ses i lyset af 'en libertinær pædagogik', i og med at den differentielt skal tage udgangspunkt i hver enkelt indsattes behov og forudsætninger. Fællesnævneren for de aktuelle pædagogiske strategier er, at udgangspunktet må være de forskelliges behov; men det betyder tillige den unikkes resurser og udviklingsmuligheder. Man kunne også hævde, at uddannelse – her forstået som enheden af undervisning og læring – er kompensation, kompensation for talent. Til trods for den højtbesungne kreativitet og innovationspresset, vi livslangt er udsat for i samtidens tendens, så er udvikling kompensation for suverænitet – som fremskridt var det for perfektibilitet i 1700-tallet. Muligheden er der, og det er netop, fordi den er der, at vi ikke lades i fred.

Selvom den pædagogiske praksis ikke helt holder trit med den pædagogiske idé om rummelighed, så er meningen vel tilforladelig: Man tilstræber at marginalisere marginaliseringen. Målet er 'lige muligheder', hvad enten der nu refereres til internationale erklæringer eller den hjemlige ideologi. Men ofte glemmer man, at man mod sin hensigt indrømmer uligheden: "Lige er vi ikke (endnu), men ligeværdige, dét er vi – ikke sandt?" Selv om hulheden runger, er der vel ikke noget galt med ambitionen, så længe ideologien ses i øjnene og ikke besnakkes som virkeligheden. Forsvaret mod snakken er teoretisk perspektiv og praktisk erfaring.■

En PISA-undersøgelse vil altid føre til, at 22 procent bliver kategoriseret som dårlige læsere, fordi den bygger på et statistisk snit, lyder det fra professor **Peter Allerup**

LÆS MERE S. 6-8

06 DET NORMALE MENNESKE ER EN **ILLUSION**

Normalfordelingen er den vigtigste af alle sandsynlighedsfordelinger. Flere forskere stiller nu spørgsmålstegn ved brugen af denne statistiske model, der blandt andet er en grundlæggende præmis for internationale sammenlignende undersøgelser som PISA.

10 **MOBNINGENS** MANGE ANSIGTER

Mobberne og deres ofre løber med opmærksomheden. Men tilskuernes stiltiende accept er en afgørende forudsætning for, at **mobning** overhovedet opstår. Derfor er der god mening i at beskue mobning som et fællesskabsproblem, mener mobbeekspert **Helle Rabøl Hansen**

14 SAMFUNDET **SKILLER** STADIG FLERE **UD**

Rummelighed er pædagogikkens herskende mantra, men i praksis sker der en stadig større udskilning af de anderledes. **"Jo flere man udskiller, jo mere snævert bliver det defineret, hvordan de rigtige skal være,"** siger dr.pæd. **Birgit Kirkebæk**

18 RETTEN OG PLIGTEN **TIL DET GODE LIV**

Alle skal med i **fællesskabet**. Det står der i regeringens socialpolitiske handlingsplan. Men er det en ret eller en pligt at være indenfor i velfærdssamfundet? Interview med adjunkt **Janne Hedegaard Hansen**

22 STEMPLET TIL AT VÆRE **UDENFOR**

For at skabe inklusion må vi holde op med at klassificere på baggrund af fysiske og mentale karakteristika og i stedet klassificere på baggrund af kompetencer, siger lektor **Charlotte Ringsmose**

24 VIDENSMAGTENS TREDELING

Skal al videnskab kunne bruges i praksis? Nej siger forfatterne bag ny bog om pædagogisk forskning og slår i kommentaren til lyd for en **tredeling** af vidensmagten.

26 KIMEN TIL EN **BÆREDYGTIG** SKOLE

Skolen og pædagogikken spiller en vigtig rolle for bæredygtig udvikling, men opgaven rækker videre end til at lære eleverne at spare på vandet og tage cyklen. Det er et dannelsesprojekt, siger professor **Bjarne Bruun Jensen** og professor **Karsten Schnack**.

ASTERISK NR. 34, APRIL - MAJ 2007

REDAKTØRER Lars-Henrik Schmidt (ansv.), Camilla Mehlsen, Claus Holm

REDAKTIONSKOMITÉ Martin Bayer, Lars Geer Hammershøj, Henrik Nitschke, Tine Fristrup, Eva Gulløv, Søren Langager, Jesper Nissen og Anders Lindskov

KORREKTUR Kirsten Kovacs

REDAKTIONENS ADR. Danmarks Pædagogiske Universitet, Rektoratet Tuborgvej 164, 2400 København NV

KONTAKT TIL REDAKTIONEN E-mail: asterisk@dpu.dk Telefon: 88 88 90 59

ABONNEMENT **Abonnement er gratis og kan bestilles på www.dpu.dk/asterisk**

DESIGN 1508 A/S
FORSIDE Scanpix
TRYK Scanprint A/S
ISSN NR. 1601-5754
OPLAG 15.000

Asterisk udgives seks gange årligt af Danmarks Pædagogiske Universitet. Magasinet bringer artikler om universitetets forskning og det pædagogiske område generelt.

Artikler eller illustrationer må ikke eftertrykkes uden tilladelse fra Asterisk.

Danmarks
The Danish Pædagogiske Universitet
University of Education

TAG EN UDDANNELSE DU KAN BRUGE
DPU'S UDDANNELSER DÆKKER HELE DET PÆDAGOGISKE FELT
FIND VEJ PÅ WWW.DPU.DK/UDDANNELSE

ANSØGNINGSFRISTER:
Masteruddannelser og dansk som andetsprog: **2. maj 2007**
Kandidatuddannelser: **2. juli 2007**

Foto: iStockphoto

SKOLENS BIDRAG TIL DEN MUSLIMSKE IDENTITET

Etniske minoritetsbørn oplever, at der er en skarp modsætning mellem det at være dansk og det at være muslim, og at muslimer ikke kan blive danske. Samtidig oplever de, at udlændinge og muslimer er dårlige elever, der laver ballade, mens danskere er dygtige og vellidte elever, der opfører sig ordentligt. Det er blandt konklusionerne i antropolog Laura Gilliams ph.d.-afhandling, der ser nærmere på, hvordan skolen bidrager til etniske minoritetsbørns identitet. Afhandlingen "De umulige børn og det ordentlige menneske. Et studie af identitet, ballade og muslimske fællesskaber blandt etniske minoritetsbørn i en dansk folkeskole" bliver forsvaret på DPU den 23. april.

→ Læs mere på www.dpu.dk/om/lagi

Foto: iStockphoto

UDDANNELSESVALG ER IDENTITETSVALG

Hvem vil jeg være? Det spørgsmål styrer mange unges valg af uddannelse, viser ny rapport fra Center for Ungdomsforskning på DPU. 1200 unge er blevet fulgt fra 8. klasse og to år frem, til deres 10. skoleår. Blandt rapportens konklusioner er, at valg af uddannelse bliver brugt til identitetsdannelse, og at unge og deres forældre mangler viden om de erhvervsgymnasiale uddannelser.

→ Læs mere og download rapporten på www.cefu.dk

HF GIVER UNGE EN NY CHANCE

Ny rapport viser, at ungdomsuddannelsen Hf giver frafaldne elever en ny chance og skaber større social lighed. Rapporten, der gør status over 40 år med hf, viser, at en stor del af hf-eleverne tidligere har gået på en anden ungdomsuddannelse, men er sprunget fra. "Hf samler de unge op, som har svært ved at komme igennem en gymnasial uddannelse," siger seniorforsker Lars Klewe fra DPU, som er forfatter til rapporten

→ Læs mere og download rapporten på www.dpu.dk/nyheder

Foto: iStockphoto

UDVIKLINGSHÆMMEDES BØRN KLARER SIG GODT

Selvom børn af udviklingshæmmede mødre har vanskelige vilkår i barndommen, så klarer de sig rimelig godt som unge voksne. Det konkluderer cand.psyk. Jytte Faureholm i sin ph.d-afhandling. Hun har gennem ti år fulgt 23 børn, der er vokset op med en udviklingshæmmet mor. Formålet har været at undersøge, hvordan det påvirker børn at vokse op med en udviklingshæmmet mor. Den 2. april forsvarede hun sin ph.d-afhandling 'Man må jo kæmpe' på DPU.

ÆREFULDE UDNÆVNELSER TIL DPU-FORSKER

Professor Hans Siggaard Jensen fra Learning Lab Denmark på DPU er blevet en af de ca. 100 eksperter, der bliver spurgt til råds, når World Economic Forums udarbejder sin årlige rapport om landenes indbyrdes konkurrenceforhold - Global competitiveness Report. Siggaard Jensen er samtidig blevet medlem af det nyetablerede Råd for internationalisering af uddannelserne. Rådet, der er nedsat af undervisningsminister Bertel Haarder, rådgiver om tiltag, der kan styrke internationalisering af danske uddannelser.

→ Læs mere: www.dpu.dk/om/hsj

AARHUS UNIVERSITET OG DPU FUSIONERER

De to bestyrelser ved Aarhus Universitet og Danmarks Pædagogiske Universitet har indstillet til videnskabsminister Helge Sander, at de ønsker en fusion. Derved bliver DPU til Danmarks Pædagogiske Universitetsskole. Fusionen er en realitet, når ministeren bekræfter de to bestyrelsers indstilling. I forbindelse med fusionen bliver sekretariats- og kommunikationschef Claus Holm udnævnt til prodekan for formidling og med særlige opgaver i forhold til fusionen.

DET NORMALE MENNESKE ER EN ILLUSION

Normalfordelingen er den vigtigste af alle sandsynlighedsfordelinger. Flere forskere stiller nu spørgsmålstegn ved brugen af denne statistiske model, der blandt andet er en grundlæggende præmis for internationale sammenlignende undersøgelser som PISA.

✱ Pressen elsker tal. Det er en god historie, når en PISA-undersøgelse viser, at 22 procent af de danske unge er 'funktionelle analfabeter'. Historien er endnu bedre – og endnu større – når to amerikanske forskere med statistik i ryggen siger, at sorte amerikanere er dummere end hvide amerikanere. Det gjorde Richard J. Herrnstein og Charles Murray i 1994 med bogen 'The Bell Curve: Intelligence and Class Structure in American Life'.

På mange måder er der stor forskel på de to historier; og så alligevel ikke: Begge historier bygger på en forskningsindsats og en forudsætning om, at fænomener i denne verden er normalfordelte. Men passer det? Er menneskeheden normalfordelt? Asterisk har sat sig for at se nærmere på en bestemt analyse, nemlig på tiltroen til holdbarheden af The Bell Curve. På dansk kalder vi det for normalfordelingen eller klokkekurven, fordi fordelingen rent visuelt former sig som en klokkeformet kurve.

"Idéen om det normale menneske er en illusion, det er et statistisk begreb"

EN KLOKKEKURVE AF MENNESKER

Ifølge Gyldendals Store Danske Encyklopædi er normalfordelingen ikke alene uomgængelig som den vigtigste af alle sandsynlighedsfordelinger, men også af fundamental betydning for både statistisk teori og praksis. Den indebærer en antagelse om, at en lang række genetiske og miljømæssige fænomener er normalfordelte. Højde, intelligens, læse- og regnefærdigheder er eksempler på fænomener, som er blevet normalfordelt af statistikere. Nogle gange helt bogstaveligt.

I 1914 blev årgangen fra Connecticut State Agricultural College således opstillet efter højde. Det viste sig at give anledning til en klokkeformet kurve, hvor de fleste altså har en højde tæt på gennemsnittet, mens yderværdierne kun er lidt sandsynlige. I 1996 blev det ved Connecticut State University besluttet at opdatere billedet fra 1914. En stor gruppe biologistuderende bestående af mænd og kvinder i T-shirts i forskellige farver blev stillet op. Selv om de studerendes gennemsnitshøjde var steget en hel del, havde variationen stort set ikke ændret sig: Mønsteret var stadig en klokkekurve. Normalfordelingsmodellen holder stadig i Connecticut ca. 80 år efter.

Konklusionen er vel indlysende; vi er normalfordelte – i hvert fald når det gælder højde og andre naturlige fænomener? Rektor Lars-Henrik Schmidt fra Danmarks Pædagogiske Universitet er ikke enig: "Idéen om det normale menneske er en illusion, det er et statistisk begreb. Allerede i midten af 1800-tallet forsøgte man i Frankrig at finde ud af normalfordelingen af soldaternes højde og drøjde, så man lettere kunne planlægge produktion af uniformer og den slags. Det viste sig ekstremt svært. For når man kom frem til nogle standarder efter målinger og vejninger af et regiment i nord, passede uniformerne ikke regimenterne i syd, øst og vest og vice versa. Jeg anfægter egentlig ikke normalforde-

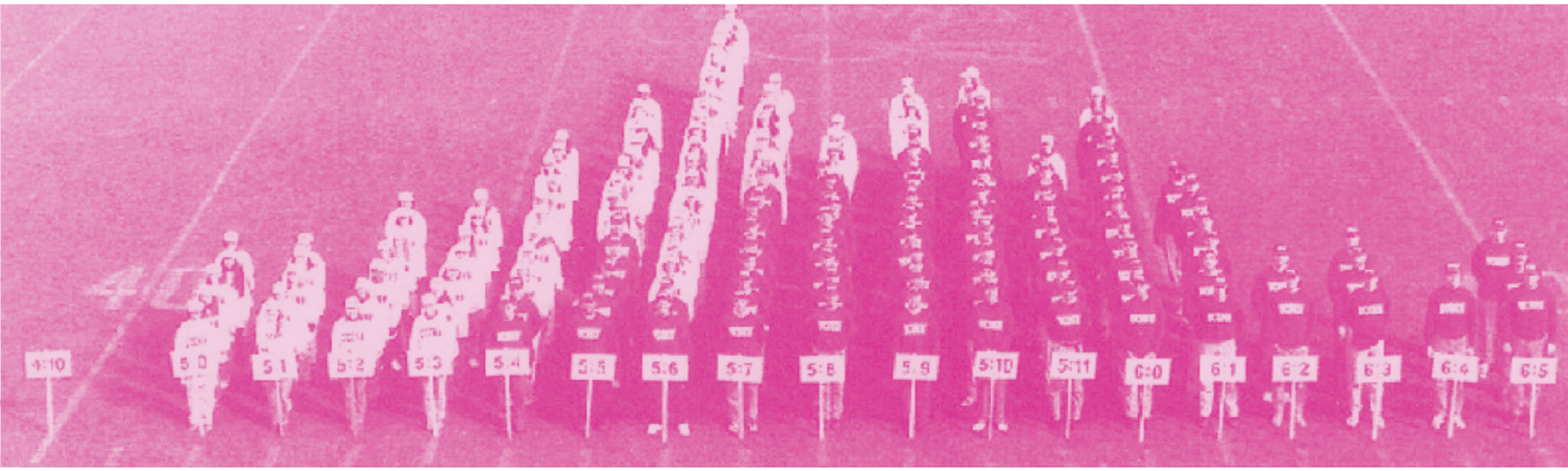

Til venstre: Et levende histogram af studerende fordelt på højde, taget på Connecticut State Agricultural College i 1914.
Til højre: En moderne version fra samme universitet i 1997, organiseret af Linda Strausbaugh. Selv om kvinderne (klædt i hvidt) er kommet til, er resultatet stadig en klokkekurve.

lingen som en empirisk observation, der også giver en vis plads til dem, som der normalt er såvel flest som færrest af.

Min pointe er, at det er kutyme i den pædagogiske statistik at se bort fra afvigelserne fra afvigelserne for at koncentrere sig om de normalfordelte populationer. De, som afviger fra den normale afvigelse eller fra den normale normalitet, forkludrer billedet. Derfor tages de ikke med. Eller de tages med på en måde, som gør dem usynlige. I den forstand kommer forsøget på at matche den statistiske sandsynlighedskalkyles hyppighed med en matchende empirisk normalfordeling til at indeholde et moment af illusion. Egentlig skyldes miseren, at vi tror, at den pædagogiske statistik er baseret på tilfældigt fordelte data. I virkeligheden er normalfordelingen udtryk for en vilje til at producere data og hyppighedsfordelinger. Det giver smukke kurver; og det er ikke tilfældigt."

NATUREN ER IKKE NORMAL

Lektor i statistik Svend Kreiner fra Københavns Universitet og adjungeret professor Mogens Hansen, Danmarks Pædagogiske Universitet, mener, at det er en misforståelse at beskrive statistiske metoder som metoder, der beskriver et gennemsnitsmenneske. Når det er sagt, så mener også de, at normalfordelingen må omgås med forsigtighed.

I deres artikel 'De kloge og rige og de dumme og fattige' gør de opmærksom på, at idéen om normalfordelte, naturlige fænomener går tilbage til før skiftet til det 20. århundrede. På det tidspunkt så man på disse fænomener som et udslag af naturens forsøg på at skabe gennemsnitsmennesker. Det vil sige, at når alle mennesker ikke har den samme højde, så skyldes det, at naturen ramte ved siden af – nogle gange lidt for højt og nogle gange lidt for lavt. Og naturen rammer også ved siden af i forsøget på at skabe mennesker med gennemsnitsintelligens. Nogle gange lidt under, nogle gange lidt over, og nogle gange – men altså sjældent – meget ved siden af. Det vil sige lige så hyppigt over som under. Det betyder, at der i princippet skulle være lige mange genier som sinker. Dette biologiske natursyn finder man reminiscenser af i den terminologi, der er knyttet til normalfordelingen, der ofte – bl.a. i den klassiske psykometri – præsenteres som en gennemsnitsværdi plus et fejlled.

Kreiner og Hansens synspunkt er altså ganske enkelt: Hvis man benytter sig af de samme beskrivelsesformer om gennemsnitværdier, som de to amerikanere Murray og Herrnstein gør i 'The Bell Curve', så befinder man sig i den første halvdel af dette århundrede. Det er deres måde at sige, at man er outdated. Men Kreiner og Hansen afskriver ikke klokkekurven fuldstændig. Faktisk er de enige i, at klokkekurven har en central og uomgængelig placering i den statistiske teori. Dertil kommer, at den er nyttig i forbindelse med udvikling og afprøvning af nye statistiske metoder. Men den er ikke et empirisk faktum for ret meget, der har med psykologi og sociologi at gøre.

KURVENS SKØNHED

Men hvorfor er normalfordelingen alligevel populær blandt statistikere inden for psykologi og sociologi? Er det, fordi ligningen for normalfordelingens tæthedsfunktion rummer en stor skønhed?

I 15. udgave af Psykologisk-pædagogisk ordbog kan man læse, at en af grundene til, at normalfordelingen er den mest anvendte af samtlige statistiske modeller, er, at den beregningsmæssigt er relativt overkommelig. Det får tidligere lektor ved Institut for Pædagogisk Sociologi Ole Bredo til at indvende:

"En PISA-undersøgelse på verdensplan vil altid vil føre til, at 22 procent vil blive kategoriseret som dårlige læsere"

"At normalfordeling er bekvem at arbejde med statistisk og i sammenligningsøjemed burde være irrelevant. En læser af en testrapport må kræve en begrundelse for, at 'det, man måler', som præmis kan antages at være normalfordelt. Det vil for eksempel være uacceptabelt, hvis det drejede sig om kompetencen →

til at opdrage børn. Her er der tale om et alment talent, som de fleste udvikler, og de færreste forspilder," siger han.

Men hvad er så begrundelsen for, at summen af elevbesvarelser af en test skal følge en bestemt fordeling – som regel en normalfordeling? Er det, fordi man mener, at undervisningsbetingede kompetencer fordeler sig normalt blandt elever? Eller er det, fordi modellen for disse test betragtes som karaktergivning ved eksamensopgaver, hvor resultatet helst skal være en tilnærmet normalfordeling omkring en på forhånd fastlagt karakter?

At det sidste skulle være tilfældet er ifølge Sven Kreiner og Mogens Hansen en urimelig antagelse. Ikke mindst fordi man i praksis møder helt andre fordelinger end klokkekurven. Kreiner og Hansen nævner, at den mest nærliggende fordeling af børn er en fordeling, hvor der stik mod klokkekurvens idealform hober sig stadigt flere børn op i de gode ender af fordelingerne. Det sker som konsekvens af en pædagogisk intervention og udvikling af børns kompetencer. Der er altså ikke grund til at forudsætte, at børn møder op i skolen med kognitive evner og potentialer i baglommen. Har Kreiner og Hansen ret, så bryder klokkekurvens form sammen. Det vil sige, den synker sammen på midten og øger polariseringen mellem de bedste og de ringeste præstationer.

"De, som afviger fra den normale afvigelse eller fra den normale normalitet, forkludrer billedet. Derfor tages de ikke med"

VI VÆLGER NORMALITETEN

Men klokkekurven er tilsyneladende ikke på sammenbruddets rand. Snarere står den stærkt over for kritik. Ifølge forhenværende lektor Ole Bredo fra Danmarks Pædagogiske Universitet er forklaringen, at normalfordelingen nærmest har fået universel status som måleinstrument inden for statistikken.

Til Asterisk siger han: "Hvis vi skelner mellem erfaringsgyldighed og bestemmelsesgyldighed, må vi sige, at normalfordelingens styrke er, at den har opnået bestemmelsesgyldighed på bekostning af erfaringsgyldighed. Tager vi tyngdeloven som eksempel på, hvad det handler om, så kan vi sige, at udgangspunktet er, at vi observerer en række legemer falde til jorden. Det tager vi så tid på, måler på og laver alle mulige formler for. På et eller andet tidspunkt i fysikkens historiske udvikling får tyngdeloven imidlertid en bestemmelsesgyldighed. Det vil sige, at hvis du kaster en sten ud, og den mod forventning ikke falder, som forudsagt, så siger du: 'Der er noget galt, den skulle falde på 2 sekunder, ikke på 5 sekunder.'

Nu er det altså ikke mere de empiriske observationer, som bestemmer. De er blevet afløst af en bestemmelse: Stenen skal falde på et bestemt antal sekunder. Det et eksempel på overgangen fra erfaringsgyldighed til bestemmelsesgyldighed. Den samme overgang sker for normalfordelingen. I første omgang er den begrundet ved empiriske observationer, men i anden omgang bliver den matematisk formaliseret og feticheret," siger Ole Bredo og giver en risikovurdering:

"Det problem, vi slås med, er, at valget af normalfordeling som model ikke bare er et valg af et måleinstrument, men også et valg af stor betydning for den målte genstands beskaffenhed. Risikoen er, at måleinstrumentet tager overhånd i forhold til det fænomen, som måles. Ved brug af normalfordelingen undfanges et utilstrækkeligt statistiksprog. Kategorierne bliver for almene, når 60 procent af en drengegruppe fremstilles som drenge i almindelighed."

STATISTISK SNIT AF ANALFABETER

Forskere kritiserer ofte presse og politikere for at drage forhastede og for firkantede konklusioner. De kritiserer sjældnere sig selv for at levere statistik, der giver god grund til det. En af undtagelserne er professor i statistik Peter Allerup fra Institut for Pædagogisk Psykologi ved Danmarks Pædagogiske Universitet. Ved en høring om de danske PISA-undersøgelser fortalte Peter Allerup, at undersøgelsernes afgrænsning af 'funktionelle analfabeter' var udtryk for et rendyrket 'statistisk snit'. Det vil sige et snit, som ikke henter næring fra daglige undervisningsplaner og Trinmål. Konsekvensen er, at en PISA-undersøgelse på verdensplan altid vil føre til, at 22 procent vil blive kategoriseret som dårlige læsere. Forskellen mellem at have lidt over halvdelen rigtige og lidt under halvdelen rigtige bliver nemlig i PISA-undersøgelsen til forskellen mellem en middeldygtig og katastrofalt dårlig læser. Peter Allerups konklusion var derfor, at den praktiske udmøntning af PISA-scores som mål for forekomsten af 'funktionelle analfabeter' ikke er lykkedes. Med andre ord er det nok lykkedes at få et måleresultat, som har bestemmelsesgyldighed. Det ubesvarede spørgsmål er, i hvilket omfang det har erfaringsgyldighed. ■

Af Claus Holm
clho@dpu.dk

KLOKKEKURVEN

I 1994 udgav Richard J. Herrnstein og Charles Murray bogen 'The Bell Curve: Intelligence and Class Structure in American Life'. Bogen har den enkle og kontroversielle tese, at der i moderne samfund er afgørende individuelle og gruppemæssige forskelle i intelligens; at denne er arveligt betinget, fordeler sig forskelligt blandt sorte, hvide og asiater og har dyb indflydelse på den sociale struktur.

Titlen 'The Bell Curve' – Klokkekurven – henviser til den kurve, som fremkommer, hvis man laver et grafisk billede af den målte intelligenskvotient (IK) for den samlede befolkning: Befolkningen vil fordele sig på en klokkeformet kurve, hvor langt de fleste befinder sig omkring midten, og langt færre ude i enderne. Mange har en IK omkring gennemsnittet, mens ganske få har en meget lav eller en meget høj IK.

NÅR LOVEN MØDER **BØRNS INSTITUTIONER**

Jesper Olesen (red.)

Pris: 199 kr. * 216 sider
ISBN 978-87-7684-164-5

Hvad sker der, når loven om pædagogiske læreplaner i dagtilbud møder hverdagen i institutionerne? Forskere fra Learning Lab Denmark viser her, hvordan lovens indhold realiseres i et netværk af mange forskellige aktører, der alle er med til at definere indholdet og de praktiske konsekvenser.

FAG OG FAGLIGHED – ET DIDAKTISK MORADS

Bernard Eric Jensen

Pris: 199 kr. * 168 s.
ISBN 978-87-7684-156-0

Faglighedsbegrebet har sejret sig selv ihjel. Det er udgangspunktet for Bernard Eric Jensens bog, der med kritiske øjne ser på den omfattende brug af "faglighed", der efterhånden forsøges påhæftet alverdens forskellige læreaktiviteter som kvalitetsstempel.

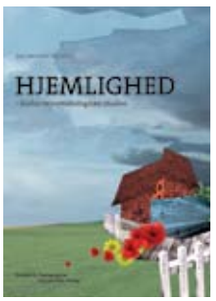

HJEMLIGHED – KULTURFÆNOME-NOLOGISKE STUDIER

Ida Wentzel Winther

Pris: 299 kr. * 266 s.
ISBN 887-7684-072-7

Vi iscenesætter og italesætter hjemmet som aldrig før. Men hvad betyder hjemmet egentlig for os? Hvor er vi hjemme? Ida Wentzel Winther byder her på en antropologisk feltvandring i hjemmet.

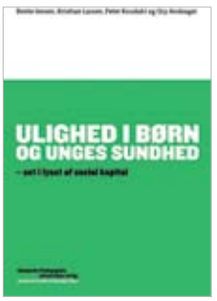

ULIGHED I BØRN OG UNGES SUNDHED – SET I LYSET AF SOCIAL KAPITAL

Bente Jensen (red.)

Pris: 179 kr. * 182 s
ISBN 978-87-7684-130-0

Det er velkendt, at der eksisterer ulighed i sundhed, og at uligheden er socialt bestemt. Men hvordan kan vi egentlig forklare sådanne forskelle? Bogen opstiller en model til forståelse af den sociale uligheds betydning for unges sundhed og giver et bud på, hvad der skal til for at bryde de negative mønstre.

14
13

MOBNINGENS MANGE ANSIGTER

Mobberne og deres ofre løber med opmærksomheden. Men tilskuernes stiltiende accept er en afgørende forudsætning for, at mobning overhovedet opstår. Derfor er der god mening i at beskue mobning som et fællesskabsproblem og ikke kun som et individproblem, mener mobbeekspert Helle Rabøl Hansen

✱ Klassen har fritime. Uden lærer. Tre drenge benytter sig af muligheden og hejser en af deres klassekammerater op i flagstangen. Og det er ikke for sjov. Offeret hænger flere meter over jorden, da han i ren dødsangst tisser i bukserne. Rundt om flagstangen står resten af klassen og griner.

Hvordan forklarer man den situation? Hvordan forklarer man, at 20 helt almindelige børn kan overvære en brutal og ydmygende handling uden at gribe ind? Og hvordan forklarer man, at eleverne bagefter ikke udviser nogen dårlig samvittighed over episoden?

Svarene handler om mobningens væsen: Den har ikke ét ansigt, men mange. Mobning udspiller sig i fællesskaber, hvor selv de, der forholder sig passivt, får en mobbeposition og dermed også bærer et ansvar. Det mener i hvert fald Helle Rabøl Hansen, som i en årrække har arbejdet med mobning. Først for Børnerådet, senere for organisationen Børns Vilkår og nu som ph.d.-studerende ved Danmarks Pædagogiske Universitet, hvor hun er del af eXbus – det første store tværfaglige forskningsprojekt om mobning i Danmark.

MORALNEDSMELTNING

En del af inspirationen til det nye mobbeprojekt kommer fra holocaust-forskningen. Selvom der er langt fra Auschwitz til en dansk skolegård, er der ligheder, når man betragter den rolle, tilskuerne – "the passive bystanders" – spiller.

"En ting er SS-officeren, som fører offeret over i gaskammeret, men hvad med de tusinder af medborgere, som har hjulpet til – for eksempel jernbanefunktionæren, som har stået for transporten? Det er interessant at kigge på de forklaringer, folk giver på deres passivitet over for brutalitet og krænkelser. Der er selvfølgelig stor forskel på holocaust og mobning i et klasseværelse, men det giver mening at se, hvordan man som vidne forsvarer brutaliteten," siger Helle Rabøl Hansen.

"Accepten af den brutale handling er slående."

'Moralnedsmeltning' er det begreb, Helle Rabøl Hansen bruger til at beskrive tilskuerens reaktion. De passive tilskuere til mobning er ikke uvidende om, at det, der foregår, er forkert efter en almindelig moralopfattelse, men for at håndtere brutaliteten udvikler de en form for parallel moral. Parallelmoralen legitimerer overgrebene og normaliserer handlingen, og det gør det igen muligt at gentage mobbemønstret.

"I de interview, jeg har foretaget i klasser med mobning, er det ret svært at spore en umiddelbar medlidenhed. Accepten af den brutale handling er slående. Klassen er klar over, at de er gået for langt, men kommer samtidig hele tiden med argumenter, som legitimerer handlingen såsom 'Camilla var bare for irriterende'," forklarer Helle Rabøl Hansen. →

Foto: Getty images

UNGE SOM ER BLEVET MOBBET MERE END TRE GANGE DE SIDSTE PAR MÅNEDER (%)

Kilde: Young people's health in context. Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) study: international report from the 2001/2002 survey

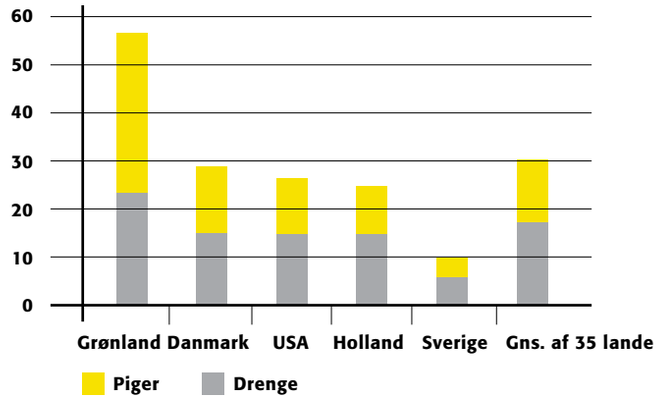

MOBNING SKABER FÆLLESSKAB

Samvittigheden er dog ikke sat ud af spil for stedse. Det kan man eksempelvis observere, når gamle klassekammerater mødes, mener Helle Rabøl Hansen. Så melder bondeangeren sig: 'Hvor var vi strenge'. Samvittighedsfølelsen indtræder forsinket, og det kan forklares med, at man ikke længere står i et afhængighedsforhold til hinanden.

"Mobning er en særlig udstødelsesform, som foregår i socialt formelle sammenhænge. Det foregår på skoler eller på arbejdspladser, men sker ikke med samme kraft i sammenhænge, man kan komme væk fra. Når børn for eksempel er sammen i fritiden uden formelle rammer, så fjerner de sig, hvis de bliver generet," siger Helle Rabøl Hansen.

Socialt formelle fællesskaber er tvungne fællesskaber. Det er med andre ord fællesskaber, som ikke nødvendigvis har noget uformelt at være fælles om, og det kan være en af forklaringerne på, at mobning kan opstå. "En tese er, at mobning skaber en social orden, som erstatter et fravær af fælles ting at samles om, som for eksempel at forenes om læringsvirksomheden. Mobning skaber en fælles intimitet, for der bruges en masse energi på, hvem der er ude, og hvem der inde. Det kan man bruge år på," siger Helle Rabøl Hansen.

Mobningens sociale orden skal imidlertid ikke forveksles med hierarkier generelt. Det er ifølge Helle Rabøl Hansen almindeligt, at der i en klasse er børn, som er mere dominerende end andre. Det afgørende er, hvordan dominansen udøves. Mens de negative dominanter baserer deres lederskab på udstødelse; på at bestemme, hvem der er ude, er de positive dominanter dem, der tager initiativ, sætter lege i gang, men stadig er åbne over for de andre børns idéer og deltagelse.

MYTER OG SELVFØLGELIGHEDER OM MOBNING

MOBNING SKYLDES EN SUPEREGOISTISK BØRNEKULTUR

Mobning har været kendt i generationer, og der er eksempler tilbage fra folkeskolens opståen. Man forenkler fænomenet mobning ved at sætte en generel etiket på hele børnegenerationen. Samme børnegeneration beskrives af andre som meget mere selvstændig og selvkørende end tidligere generationer, så der findes forskellige optikker at anskue problemet med.

MOBNING ER ET NATURLIGT FÆNOMEN, VI IKKE KAN GØRE NOGET VED

Argumentet ledsages ofte af eksempler fra hønsegårde og primater. Det kan tilbagevises, for mobning er ikke et statisk biologisk fænomen, men derimod et socialt fænomen. Omgivelserne kan hæmme eller fremme mobning, det ved vi fra Sverige og Norge, hvor det er veldokumenteret, at mobning er nedbragt væsentligt.

Mobning handler om personlige egenskaber. Udsagnet mangler hele gruppedynamikken og konteksten og resulterer i, at man går efter 'skyld'. Mobning sker i et samspil mellem grupper og personer. Problemet med denne selvfølgelighed er, at løsningen logisk set vil være at skille sig af med de såkaldte problematiske individer, mobberne. Man overser, at mobning også skaber sammenhold. Der er nogen, som får noget ud af det – i hvert fald på kort sigt. Man overser også en meget udsat gruppe, nemlig 'mofferne' – dem, som på samme tid kan være mobber og offer.

MODEN ER SKYLD I MOBNING

Mobning handler ikke om alle de ydre fremtrædelsesformer, men om hvad hierarkiet har gjort til kriteriet for accept. I nogle klasser er det for eksempel in at være god i skolen, i andre klasser er det yt.

SVERIGE ER FORBILLEDE

Er man interesseret i, hvordan man kan komme mobning til livs, eller i det mindste begrænse den, er det en god idé at rette blikket mod den anden side af Sundet. "I Sverige har der været forsket i mobning siden slutningen af 60'erne, hvor psykologen Dan Olweus med sit speciale om drenge-mobning har været en af pionererne. Samtidig har man en anderledes dynamisk lovgivning. Skoler har eksempelvis de sidste 20 år haft pligt til at have programmer mod mobning," forklarer Helle Rabøl Hansen.

Både forskning og politisk fokus synes at have haft en effekt. Ser man på den internationale trivselsundersøgelse Health Behaviour in School-aged Children, HBSC, som udgives af WHO, ligger Sverige i top, mens Danmark ligger i midterfeltet (se graf). I den nyeste undersøgelse fra 2002 svarede 5,4 procent af de svenske 11-årige drenge, at de er blevet mobbet mere end to gange de seneste måneder. Det tilsvarende tal for danske drenge er 14 procent. Helle Rabøl Hansen mener, at en del af forklaringen skal findes i de forskellige tilgange til mobning, man arbejder ud fra i Danmark og Sverige.

"I Sverige oplevede jeg, at man var optaget af "vi-heden". Mobning bliver taget op som et fælles problem: "Hvorfor trives denne pige ikke hos os". I Danmark er vi optaget af mobning som et privat problem, der knytter sig til individets egenskaber. Forklaringerne handler om de synlige børn – mobberen eller offeret. At de ikke er rigtigt opdraget eller er svage og let modtagelige for angreb. Men det er langt fra hele forklaringen, for der findes også klasser med samme slags børn, som ikke oplever mobning," siger Helle Rabøl Hansen.

Den danske holdning med fokus på enkeltpersoner er afspejlet i lovgivningen. I Danmark er det for eksempel muligt at flytte en elev, som mobber, til en anden skole – en fremgangsmåde, som ifølge Helle Rabøl Hansen ikke er særlig hensigtsmæssig: "Man går efter individets skyld i stedet for skolens ansvar. I realiteten kriminaliserer man mobberen. Jeg tror mere på at rette opmærksomheden mod institutionen og dens handleansvar," siger Helle Rabøl Hansen, der advarer svenskerne mod at kopiere den danske model.

FÆRDSELSREGLER FOR MOBNING

En mere frugtbar fremgangsmåde end at eliminere de mest aktive mobbere fra klassen er at arbejde med sociale færdselsregler. Reglerne udarbejder børnene i fællesskab i klassen. En regel kan lyde: 'Når vi leger, og en siger stop, skal man lade være'. En anden regel, som er meget almindelig, lyder: 'Man må selv bestemme sit øgenavn'.

"Reglerne i sig selv løser ikke problemerne på magisk vis, men processen er vigtig, fordi man får mulighed for at mærke de andres grænser, og man får noget, man kan håndhæve sammen. Er det en forkølet seddel på døren, som får lov at hænge hele året og samle støv, virker det ikke. Reglerne skal plejes, så det bliver klassens sociale og mentale grundlov, og de må gerne kopieres og tages med hjem," fortæller Helle Rabøl Hansen.

I det hele taget er det vigtigt at inddrage forældrene, for de udgør også et fællesskab, hvor der kan opstå 'sandheder' og forklaringer om bestemte børn, advarer Helle Rabøl Hansen. I sit arbejde som anti-mobbekonsulent har hun set eksempler på, at forældregrupper hurtigt udvikler sig til et sorteringsapparat, der udpeger bestemte børn som problematiske. Omvendt er der også mange forældre, som tager det sociale ansvar for klassen på sig og for eksempel gør en ekstra indsats for at få alle børn med, når der er fødselsdag.

"Mobning skaber en fælles intimitet, for der bruges en masse energi på, hvem der er ude, og hvem der inde.'"

Endelig er der lærerne, som spiller en stor rolle for klassens ve og vel. I sit forskningsprojekt skal Helle Rabøl Hansen følge lærernes gang fra meningsdannelse på lærerværelset til interaktion med eleverne i klasseværelset. Formålet er at undersøge, hvilken betydning lærergruppen og den enkelte lærer har for skabelse, vedligeholdelse og opløsning af mobbemønstre blandt børn. Fra praksis har Helle Rabøl Hansen mødt mange nye lærere, som har svært ved at udfordre og håndtere mobning. De Lærerstuderendes Landsråd efterlyser selv viden om mobning i deres uddannelse, og det synspunkt støtter Helle Rabøl Hansen. Netop koblingen mellem social trivsel og faglighed er afgørende for at komme mobningen til livs.

"Hvis vi kan få læringstrivsel til at være fællesskabets omdrejningspunkt frem for udstødelsesmønstre, så har vi fundet en pædagogisk indgang til mobbeproblematikken," siger Helle Rabøl Hansen. ■

Af Anders Lindskov
anli@dpu.dk

HELLE RABØL HANSEN

Cand.jur. og ph.d.-studerende ved mobbeprojektet eXbus, som har modtaget 8 millioner kr. i støtte fra TrygFonden. Har arbejdet med mobning i Børnerådet og i interesseorganisationen Børns Vilkår. Forfatter til bogen "Grundbog mod mobning" (Gyldendals Lærerbibliotek 2005)

WWW www.dpu.dk/om/hrh

SAMFUNDE
STADIG FLE

T SKILLER RE UD

Rummelighed er pædagogikkens herskende mantra, men i praksis sker der en stadig større udskilning af de anderledes. "Jo flere man udskiller, jo mere snævert bliver det defineret, hvordan de rigtige skal være," siger dr.pæd. **Birgit Kirkebæk.**

✱ Farlige. Fattige. Arveligt belastede. Mindreværdige. Ofre. Op gennem historien har samfundet set på udviklingshæmmede med vidt forskellige øjne. I middelalderen gemte man de åndssvage væk, fordi man var bange for dem. I første halvdel af det 20. århundrede tvang man de bedst begavede udviklingshæmmede til at lade sig sterilisere, så de ikke kunne "fordærve civilisationens arveanlæg". Og fra 1950'erne behandlede man de åndssvage som stakkels ofre for fortidens synder.

I dag er den pædagogiske holdning, at udviklingshæmmede er ligeværdige mennesker og skal behandles derefter. Derfor har de ret til at modtage undervisning ligesom alle andre. Sådan er det rummelige samfund.

Rummeligheden har fundet vej til visionerne for børnehaven, folkeskolen, arbejdspladsen, ja hele samfundet. Enhver lærer, pædagog og god samfundsborger skal være rummelig, ligesom alle pædagogiske institutioner med respekt for sig selv har rummelighed som ideal.

Men rummeligheden kan ikke altid favne virkeligheden. Det er den triste sag om behandlingen af udviklingshæmmede voksne på institutionen Strandvænget i Nyborg et eminent eksempel på. Her blev beboerne behandlet så nedværdigende af personalet, at det rystede hele det pædagogiske fundament. Hvordan kan en behandler tvinge en stærkt udviklingshæmmet til at tørre sit eget tis op? Hvordan kan pædagogerne ignorere beboernes råb om hjælp?

FORTIDEN SPØGER

Ser man på Strandvænget med historiske briller på, kan behandlingen næppe overraske, for pædagogernes attitude minder påfaldende meget om den holdning, der sidder dybt i handicaphistorien, nemlig at udviklingshæmmede skal gemmes af vejen.

"Omsorgen for udviklingshæmmede har ikke kunnet bryde med fortidens spøgelser. Selv om den pædagogiske grundholdning er, at vi alle sammen er lige værdige, betyder det ikke, at vi bliver behandlet under værdige omsorgsforhold. Det er dér, filmen nogle gange knækker. Og det er det, vi har lært af Strandvænget-sagen," siger dr.pæd. Birgit Kirkebæk, der har studeret handicaphistorien i flere årtier.

Hun mener, at fortiden stadig spøger i samfundets behandling af det anderledes. For eksempel er der spor af middelalderens syn på handicappede i nutidens debat. Tilbage i middelalderen blev mennesker med fysiske eller psykiske handicap primært betragtet som et fattigdomsproblem, og de blev vurderet i forhold til, om de kunne klare sig selv eller ej.

ORGANER TIL DE VÆRDIGE

"Fra 1500-tallet og frem begynder man at skelne imellem dem, der er 'de værdige fattige', og dem, der er 'de uværdige fattige'. De værdige fattige er for eksempel de handicappede og de forældreløse, mens de uværdige er dem, der har fuld førlighed, men intet arbejde," siger Birgit Kirkebæk. I begyndelsen af 1700-tallet skærper man for eksempel reglerne for tiggeri og giver 'de værdige fattige' lov til at tigge, så de ikke bliver jaget ud over bygrænsen, mens restriktionerne over for uværdige fattige bliver hårdere.

"Denne skelnen mellem de værdige og de uværdige har fulgt os op gennem historien og er også til stede i vores tid. Tankegangen sniger sig ind i nutidens debat. Når man for eksempel skal vurdere, hvem der skal have et organ, der ikke er særlig mange af, skal man så give lungerne til én, der har røget hele sit liv og måske ikke vil holde op, eller skal man give dem til én, der uden egen skyld har fået ødelagt sine lunger?" spørger Birgit Kirkebæk retorisk. "Jeg vil også vove at påstå, at i den måde, vi omtaler mennesker på kontanthjælp på, ligger der mange antagelser om, at de nok ikke vil arbejde; at de nok er dovne – med andre ord: at de er uværdige," siger Birgit Kirkebæk. →

Foto: Getty images

EN TRUSSEL MOD CIVILISATIONEN

Det er ikke kun middelalderen, der hægter sig fast på nutiden. I dag er der også spor af for eksempel både den kristne forståelse af handicappede, som dominerer i 1800-tallet, og det evolutionistiske perspektiv, der dukker op sidst i 1800-tallet. Lad os kort skrue tiden tilbage:

I 1800-tallet begynder man at lave anstalter for blinde, døve, vanføre, epileptikere og åndssvage. "Man gør det af humane årsager, og fordi det er en kristen forpligtelse at hjælpe mennesker, der uden egen skyld er kommet i ulykke. Men man gør det også, fordi man havde håb om, at man ved en særlig indsats kunne oplære dem så meget til at arbejde, at de kunne bringes tilbage til samfundet. Man skal hele tiden huske, at arbejdet er omdrejningspunktet," siger Birgit Kirkebæk.

Kilde: Birgit Kirkebæk

Hen mod sidste halvdel af 1800-tallet sker der imidlertid en ændring: Naturvidenskabens idealer vinder indpas. "Man bliver meget optaget af menneskers arvelige forhold. Det er eugenikken med afsæt i Charles Darwins evolutionsteori, den franske sindssygelæge Morels degenerationsteori og den tyske biolog Häckels rekapitulationsteorier. Nu begynder man at snakke om, at der er nogle, der er arvemæssigt mindreværdige. Det er en hel anden diskussion, som handler om eugenikkens 'hvem er vel født'."

Udviklingshæmmede ses nu som en slags primitive væsener med tilbageslag i arveforhold. "Man så udviklingshæmmede som nogle mennesker med nogle arveanlæg, der gjorde, at hvis de fik børn, ville børnene nok være værre end de selv, og civilisationen ville uddø." Derfor begynder man at indfange de bedst begavede udviklingshæmmede og tvangsindlægge dem imod deres vilje med politiets hjælp for at sterilisere dem.

LIGEVÆRDIGHEDEN SEJRER

Der sker dog et markant skifte i 1950'erne, hvor ligeværdighedsbegrebet kommer på banen inden for forsorg og omsorg sammen med nøgleordene 'normalisering' og 'rettighed'.

"Loven forsøger at italesætte en ny ideologi, som handler om normalisering. Der sker et brud med den måde, man har talt om udviklingshæmmede på. Før var de mindreværdige, de var farlige, de var arveligt belastede. Nu taler man om dem som ofre for tidligere tiders uforstand. De er, som mennesker er flest. De skal behandles som ligeværdige mennesker, og velfærdssamfundets ydelser skal også dække dem. Det er blandt andet det religiøse ligeværdsbegreb, som kommer ind igen. Det er den gamle tanke om næstekærlighed og ligeværdighed," siger Birgit Kirkebæk.

Det næste store skifte sker i 1980, hvor der indføres almindelig undervisningsret og -pligt for udviklingshæmmede. Det sker, fordi udviklingshæmmede nu bliver defineret som mennesker med store udviklingsmæssige problemer, som der kan gøres noget ved gennem behandling. Det signalerer, at behandlingen af udviklingshæmmede ikke er en filantropisk forpligtelse, men en opgave for velfærdssamfundet, og det får enorme konsekvenser for behandlingen af udviklingshæmmede. "Det giver en åbenhed i forhold til, at undervisning er noget, alle kan få. Det bliver brugt som afsæt til at give flere og flere undervisning de kommende år. Det er for mig at se det vigtigste overhovedet, der er sket," siger Birgit Kirkebæk.

SKOLEN UDSKILLER

På papiret er samfundet altså blevet mere rummeligt, når det gælder udviklingshæmmede. I praksis spøger fortidens menneskesyn dog stadig, sådan som vi senest har set det på Strandvænget. Spørgsmålet er også, om samfundet reelt er blevet mere rummeligt. Vender vi blikket fra udviklingshæmmede til uddannelsesinstitutioner som børnehaven, folkeskolen og gymnasiet, kan det være svært at få øje på rummeligheden, eftersom stadig flere skiller sig ud fra det, der opfattes som det såkaldt 'normale'. Et eksempel er, at der er sket en voldsom

DE UDVIKLINGSHÆMMEDES VEJ MOD NORMALISERING

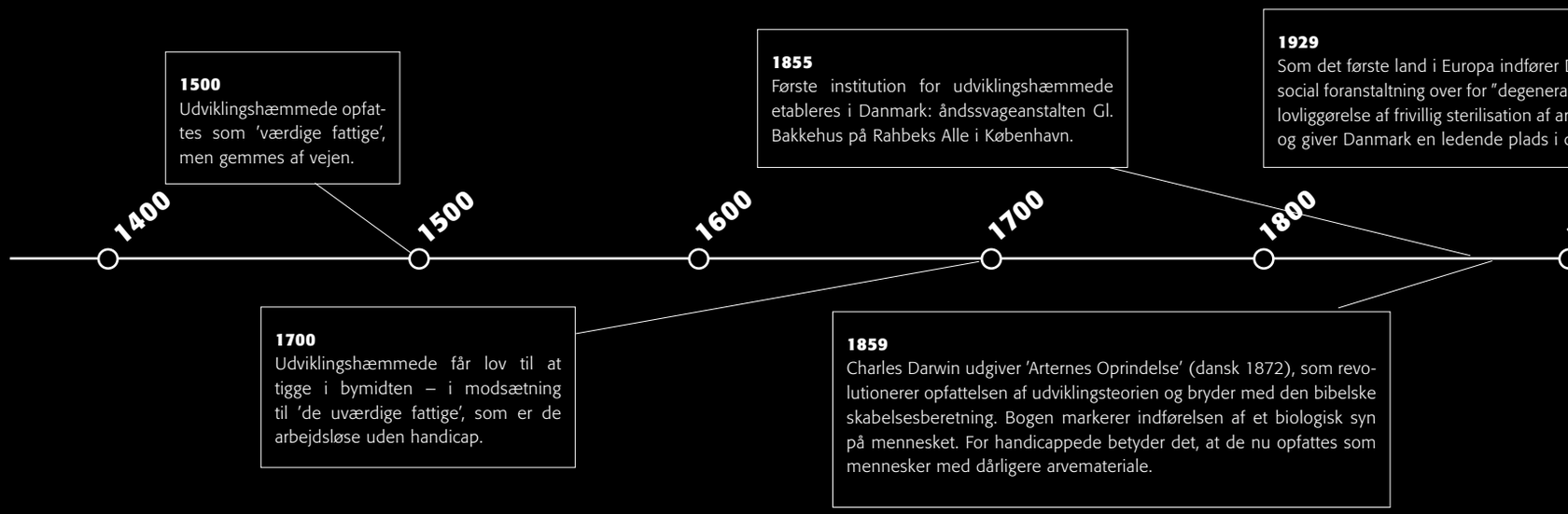

stigning i antallet af diagnosticerede. Denne udvikling ser man for eksempel inden for folkeskolen.

"Hvis læreren ikke kan få ro i klassen, så er det nok, fordi børnene fejler noget," siger Birgit Kirkebæk. Hun mener dog ikke, at det er nyt, at uddannelsesinstitutioner søger efter diagnoser. Sådan har det altid været. Men diagnoserne ændrer sig hele tiden.

"Man har altid prøvet at give en forklaring på noget, man ikke rigtig forstår. Børns adfærdsproblemer er også blevet kaldt noget forskelligt gennem tiden. De har heddet 'børn med socio-emotionelle problemer' netop for at pointere, at der kunne være tale om nogle sociale forhold, der belastede børnene følelsesmæssigt. Nu kaldes mange af de samme børn for ADHD eller DAMP-børn. Diagnoserne ændrer sig," siger Birgit Kirkebæk.

Et andet eksempel er, at et stigende antal elever i folkeskolen henvises til specialundervisning, fordi de skiller sig ud fra gennemsnitseleven. Ifølge Birgit Kirkebæk går det stik imod parolen om rummelighed: "Samtidig med at folkeskolen snakker om, at den skal være mere rummelig, bliver den faktisk mindre rummelig. Lærerne bliver udsat for et større pres om, at børnene for eksempel skal kunne læse meget tidligt i skoleforløbet. Når de fleste børn skal op på det niveau, vil der være nogle børn, der slet ikke magter det, og som så bliver en belastning for lærerne. Hvad gør man så? Man prøver jo at komme af med dem. Det er en meget uheldig udvikling, som er accelereret meget gennem 1980'erne og 1990'erne," siger Birgit Kirkebæk og beklager udviklingen: "Man kan ikke både skælde lærerne ud for at skille mange børn ud og så samtidig give dem nogle vilkår, så der faktisk ikke er andet at gøre."

I takt med at der stilles stadig større krav til det såkaldt "normale" menneske, dukker der flere og flere skæve eksistenser op. "Idet man skiller nogle ud, siger man også, hvordan de rigtige skal være. Og jo flere man udskiller, jo mere snævert bliver det defineret, hvordan de rigtige skal være," siger Birgit Kirkebæk og advarer mod tendensen.

"Vi må først og fremmest undgå at bruge barnet, den unge eller voksne som en skabelon af os selv eller som objekt for egne forestillinger om, hvad det er meningsfuldt at beskæftige sig med, eller hvordan 'det normale' ser ud."

Af Camilla Mehlsen
cme@dpu.dk

LÆS MERE

Kirkebæk, Birgit: *Letfærdig og løsagtig – kvindeanstalten Sprogø 1923-1961. Forlaget SocPol, Holte 2004.*

Kirkebæk, Birgit: *Normaliseringens periode. Dansk åndssvageforsorg 1940-1970 med særligt fokus på forsorgschef N.E. Bank-Mikkelsen og udviklingen af Statens Åndssvageforsorg 1959-1970. Forlaget SocPol, Holte 2001.*

BIRGIT KIRKEBÆK

Dr.pæd. Tidligere lektor ved Danmarks Lærerhøjskole og professor ved Universitetet i Oslo (Kombinationsstilling). Pensioneret, men fortsat aktiv som forsker, foredragsholder, bestyrelsesmedlem i bl.a. Den danske afdeling af Nordic Network on Disability Research, underviser samt som redaktør af Handicaphistorisk Tidsskrift.

Danmark en sterilisationslov, som er en
tivt bestemte personer". Den indebærer
veligt belastede individer og åndssvage
den internationale eugenik.

1948
Menneskerettighedserklæringen sætter fokus på krigens erfaringer med drab på mennesker med handicap under nazistyret. De handicappede ses nu som ofre for ondskab og uforstand.

1980
Åndssvageforsorgen bliver udlagt til amter og kommuner. Samtidig indføres der undervisningspligt og undervisningsret for udviklingshæmmede, som nu defineres som mennesker med store udviklingsmæssige problemer, som der kan gøres noget ved gennem behandling. Kodeordene er normalisering, ligeværdighed og rettighed.

1900 1920 1940 1960 1980 2000

1934
Sterilisationsloven skærpes og tillader nu tvangssterilisation for anstaltanbragte åndssvage. 11.000 danskere tvangssteriliseres i perioden 1929-67, hvorefter loven blev ophævet.

1959
Danmark får en ny forsorgslov, der gør, at al særforsorg bliver et statsansvar. Et kernemål er at gøre op med det menneskesyn, der gjorde, at handicap opfattes som en sygdom. Statens Åndssvageforsorg oprettes i forbindelse med en ny åndssvagelov, og der oprettes løbende eksterne tilbud i form af skoler, beskyttede værksteder og aflastningshjem.

Retten og pligten **til det gode liv**

Alle skal med i fællesskabet. Ingen skal holdes udenfor. Det står der i regeringens socialpolitiske handlingsplan. Men er det en ret eller en pligt at være indenfor i velfærdssamfundet? Adjunkt **Janne Hedegaard Hansen** har undersøgt kløften mellem sociallovgivningen og socialpædagogernes hverdag.

* En hjemløs kommer ind på et forsorgshjem. Hans tøj er sølet til af opkast, afføring og flere måneders uafbrudt brug. Han stinker og kan dårligt stå på sine ben af druk. Ifølge serviceloven bør den fordrukne, nedsølede hjemløse efter få dage sidde ved et skrivebord over for en socialpædagog og lægge en handlingsplan for, hvordan hans tilværelse bliver mere normal. Planen skal blandt andet omfatte rengøring og madlavning på hjemmet, aktivering og ultimativt flytning til egen bolig og beskæftigelse. Med andre ord er det socialpolitiske mål, at den hjemløse tager ansvar for sit eget liv og lærer at blive selvforsørgende.

Men sådan går det ikke i praksis. For ude på forsorgshjemmene er det socialpædagogerne, der regerer, og i deres verden klinger begreber som pligter, krav og ansvar ikke med samme lyksalighed som i sociallovgivningen. Står det til nogle af socialpædagogerne, skal den forhutlede hjemløse modtages med forståelse og omsorg. Væbnet med tolerance og rummelighed skal personalet opbygge et tillidsforhold til den nyankomne, og hvis han efter et par nætter i en ren seng er tilbage på gaden, er det ikke nødvendigvis udtryk for fiasko. Bare han fik nogle dage med ro og omsorg, og bare den gode relation til socialpædagogerne får ham til at komme igen en anden gang.

Så stor er afstanden mellem socialpædagogernes og sociallovgivningens opfattelse af, hvordan udstødte skal behandles. I hvert fald hvis man spørger adjunkt ved Institut for Pædagogisk Psykologi, Janne Hedegaard Hansen. I ph.d.-afhandlingen 'Retten og pligten til det gode liv' behandler hun mødet mellem sociallovgivningens selvforsørgelsesdiskurs og socialpædagogernes fokus på omsorg, relationer og rummelighed.

PLIGTEN TIL DET GODE LIV

"I socialpolitikken, som den blandt andet kommer til udtryk i serviceloven, er det gode liv ikke bare noget, man har ret til. Det er også en pligt. Der bliver talt om frihed og selvbestemmelse, men ikke sådan at forstå, at du selv bestemmer, hvad du vil med dit liv – om du har lyst til at bo i din egen bolig eller have et arbejde. Nej, selvbestemmelsen handler om, at du har indflydelse på, hvordan du opnår den normalitet, som vi synes, du skal være en del af. Det vil sige i egen bolig og i arbejde".
Ifølge Janne Hedegaard Hansen kommer det politiske fokus på ansvar og selvforsørgelse blandt andet til udtryk ved, at det ikke længere er socialpolitikken, der dominerer vores velfærdspolitik, men arbejdsmarkedspolitikken. Med andre ord er det vigtigste formål med vores velfærdspolitik at få folk ud i arbejde, fordi selvforsørgelse er det, vi har defineret som det gode liv. Og alle har jo ret til at leve det gode liv.

For de udstødte og hjemløse betyder det, at de ligesom andre kontanthjælpsmodtagere bliver stillet over for klare krav om aktivering og deltagelse. De hjemløse på forsorgshjemmene skal være aktive i hjemmets drift og i de aktiviteter, de i øvrigt bliver tilbudt, dvs. udflugter, foredrag og lignende. Men vigtigst af alt skal de i aktivering, så de lærer at arbejde og bliver selvforsørgende. Det kan enten være på lukkede værksteder eller i egentlig jobtræning på en arbejdsplads.

Foto: Scanpix

TRUSSEL ELLER STØTTE

Men virkeligheden står i skarp kontrast til det syn, der kommer til udtryk i serviceloven. Mens der fra det politiske niveau følger en løftet pegefinger til den fremstrakte hånd, er omsorgen på det pædagogiske niveau i Hedegaard Hansens analyse ubetinget. Her er ord som 'regler', 'pligter' og 'krav' bandeord uden legitimitet. Socialpædagogerne er ifølge Hedegaard Hansen ikke uenige i, at egen bolig og selvforsørgelse kan være godt som målsætning. De er heller ikke uenige i, at inklusionen i det gode liv er det langsigtede mål for arbejdet med de udstødte. Men hvor sociallovgivningen fokuserer på individets pligt og ansvar over for fællesskabet, er pædagogerne mere interesserede i individets rettigheder og fællesskabets ansvar.

"Socialpædagogerne opfatter det øgede fokus på pligter, krav og ansvar som en trussel mod de udstødte," siger Janne Hedegaard Hansen. "Spørger man socialpædagogerne, er det eneste, man opnår med de mange krav, at de hjemløse bliver yderligere marginaliseret. Mod denne trussel har de kun én beskytter: socialpædagogen. Alle andre – også socialrådgiverne – er en del af systemet og derfor repræsentanter for den trussel, de udstødte står overfor."

Det medfører ifølge Hedegaard Hansen, at nogle af socialpædagogerne opfatter deres opgave grundlæggende anderledes, end man fra det socialpolitiske niveau lægger op til. I stedet for at møde de udstødte med krav om ansvar og pligter mener disse socialpædagoger, at deres fornemmeste opgave er at skabe relationer til de udstødte og sikre, at forsorgshjemmene er rummelige nok til, at alle kan være der. Idealer som regler, pligter og krav i sociallovgivningen bliver dermed til rummelighed og relationer, når de møder praksis ude på forsorgshjemmene.

RUMMELIGHED OG RELATIONER

Socialpædagogernes egen opfattelse af deres arbejde kommer blandt andet til udtryk, når de fortæller om situationer, hvor de mener, at deres indsats har båret frugt. I mange af historierne bliver det opfattet som en succes, hvis socialpædagogernes personlige relationer til de udstødte sikrede, at selv de mest utilpassede kunne finde sig til rette på forsorgshjemmet. Hedegaard Hansen beskriver for eksempel mødet mellem pædagogen Tom og den hjemløse Jens. Tom fortæller, at det ikke lykkedes ham at få den stærkt alkoholiserede og selvdestruktive Jens til at opgive sin plan om at drikke sig ihjel eller at finde sig til rette på forsorgshjemmet. Ikke desto mindre fremhæver han sin relation til Jens som udtryk for en succeshistorie, fordi de har opnået et troværdighedsforhold, hvor Jens altid kan henvende sig, hvis han vil have hjælp. →

"Spørger man socialpædagogerne, er det eneste, man opnår med de mange krav, at de hjemløse bliver yderligere marginaliseret. Mod denne trussel har de kun én beskytter: socialpædagogen."

I en tilsvarende historie fortæller pædagogen Ralf om den hjemløse Mik, der har et ødelæggende alkoholmisbrug, og som indimellem kommer ind på forsorgshjemmet og får hjælp til at tage et par dages pause fra drikkeriet. Ralf tror ikke, at Mik nogensinde holder op med at drikke, men han er glad for og stolt af, at hans institution kan rumme en utilregnelig misbruger som Mik.

"Så længe man insisterer på, at det gode liv ikke bare er en ret, men også en pligt, afskærer man nogle udstødte fra at få hjælp."

Hedegaard Hansen understreger dog, at det ikke er alle socialpædagoger, der ser det som et mål i sig selv at skabe relationer til brugerne og være rummelige. "Socialpædagogerne er overordnet enige i, at relationer og rummelighed står centralt i deres arbejde. Men hvor det som i Toms og Ralfs historier både er et middel og et mål, opfatter andre det som et middel i arbejdet med at motivere brugerne til at forbedre deres livssituation".

MENING I ARBEJDET

En del af forklaringen på den markante forskel i opfattelsen af, hvad der er vigtigt i socialarbejdet, ligger i socialpædagogernes bestræbelser på at finde mening i deres arbejde. "Hvordan skal man kunne opleve det som meningsfuldt at arbejde, hvis man aldrig kan indfri de mål, der er sat for én? Socialpædagogerne arbejder med de mest udsatte grupper og færdes i den værste elendighed, og den overordnede målsætning, der fra politisk hånd bliver defineret for deres arbejde, er, at de udstødte kommer ud i egen bolig og bliver selvforsørgende. Det lykkes kun i forsvindende få tilfælde," siger Janne Hedegaard Hansen.

Socialpædagogernes løsning på problemet bliver ifølge Hedegaard Hansen at definere deres egne mål. Og det er her, begreberne rummelighed og relationer spiller en afgørende rolle. "For at finde mening i deres arbejde må socialpædagogerne gøre sig selv betydningsfulde for brugerne. Men når de skaber nære relationer til brugerne og opfatter sig som deres beskyttere, bliver de let tvunget ud i situationer, hvor de er tvunget til at bryde loven eller i hvert fald tolke den meget kreativt. For eksempel gør de det at møde pædagogen eller det at vande blomsterne til "aktivering". Eller de undlader at indberette til kommunen, når en bruger ikke har levet op til lovens krav om aktivering".

MERE DETAILSTYRING

Janne Hedegaard Hansen peger også på det, hun opfatter som udvikling mod mere detailstyring, når hun skal forklare skismaet mellem den socialpædagogiske og den socialpolitiske opfattelse. "Hvor man tidligere fra lovgivernes side i højere grad nøjedes med at udstikke rammerne og lade praktikerne om implementeringen, er man de senere år blevet mere tilbøjelig til at blande sig i detaljerne. Det gælder ikke kun socialområdet men også inden for eksempelvis uddannelse, integration og beskæftigelse," siger hun.

Den udvikling er ifølge Hedegaard Hansen med til at bringe de professionelle ud i de situationer, hvor de tolker loven meget kreativt og i nogle tilfælde bryder den. "Det er jo umuligt at få lovgivningen til at afspejle den kompleksitet, der er ude i virkeligheden. Når socialpædagogerne står over for en person, som for dem er indlysende umulig at få i arbejde eller i egen bolig, så er de – i hvert fald i deres egen optik – nødt til at omgå loven".

RETTEN TIL AT BESTEMME

Janne Hedegaard Hansen har forståelse for socialpædagogernes situation og deres måde at håndtere den på. Men hun mener alligevel ikke, at vi som samfund kan acceptere, at praktikerne træder i beslutningstagernes rolle og laver deres egen tolkning af reglerne. "Hvem har ret til at bestemme, hvilke hjemløse der har så dårlige resurser, at de ikke kan aktiveres? Og hvad nu, hvis socialpædagogerne i deres forsøg på at hjælpe de udstødte i virkeligheden fastholder dem i en afhængighedssituation?"

Omvendt mener Hedegaard Hansen også, at der er grund til at problematisere sociallovgivningens insisteren på, at ansvar og deltagelse er en forudsætning for samfundets solidaritet. "Så længe man insisterer på, at det gode liv ikke bare er en ret, men også en pligt, afskærer man nogle udstødte fra at få hjælp. Man kunne i stedet åbne for, at der er nogle mennesker i samfundet, som aldrig når de mål, vi har udstukket for dem. Med andre ord at man – så vidt det er muligt – har et medansvar for sin egen normalisering, men at man har ret til samfundets solidaritet, selvom man lever anderledes." ■

Af Jesper Nissen
jesni@dpu.dk

JANNE HEDEGAARD HANSEN

Adjunkt ved Institut for Pædagogisk Psykologi. Blev ph.d. i 2006 med afhandlingen Retten og pligten til det gode liv.

WWW www.dpu.dk/om/jhh

AFGRUNDSDYB FORSKEL

Forskellen mellem socialpædagogernes og sociallovgivningens syn på udstødte er afgrundsdyb. Den kommer til udtryk, når man sammenligner lovtekster og handlingsplaner med socialpædagogernes beskrivelse af deres arbejde.

OM MÅLSÆTNINGEN

"Det er en central målsætning […], at den enkelte psykisk, fysisk og socialt får styrket sine ressourcer og forbedret sin livssituation, således at vedkommende bliver bedre i stand til at klare tilværelsen selv".
Servicelovens vejledning

"Succesen i det pædagogiske arbejde ligger i at skabe en god og brugbar relation til brugeren, så længe den varer. Det kræver indlevelse, tålmodighed og engagement."
Socialpædagog på forsorgshjem

OM SELVFORSØRGELSE

"Den overordnede danske politiske målsætning også for personer med særlige behov, er i videst mulig omfang at give støtte til selvhjælp og til aktiv deltagelse i samfundslivet".
Danmarks nationale handlingsplan NAPincl.

".. Alle kan ikke arbejde. ... De er ødelagte, og hvad nytter det at de skal, ja.. sidde og lave sådan et stykke arbejde, altså. Der ville samtaler være langt at foretrække. Det ville være tusind gange bedre"
Socialpædagog på forsorgshjem

OM AT BO I EGEN BOLIG

"Målet er at etablere grundlag for at brugeren kan tage ophold i egen bolig eller anden boform med eller uden støtteforanstaltninger"
Servicelovens vejledning

" Vi oplever tit, at vi sender dem ud i lejligheden, og vi ved udmærket godt til hvad; til ensomheden og til flasken"
Socialpædagog på forsorgshjem

STEMPLET TIL AT VÆRE UDENFOR

For at skabe inklusion må vi holde op med at klassificere på baggrund af fysiske og mentale karakteristika og i stedet klassificere på baggrund af kompetencer, siger lektor **Charlotte Ringsmose.**

* "Der er nogen, der hæmmer min udvikling," siger ét af de 40 mennesker, der bliver interviewet af Charlotte Ringsmose og Leif Buch-Hansen, da de undersøger oplevelsen af livskvalitet blandt udviklingshæmmede voksne i Danmark. Bag udsagnet er et menneske, der langtfra er tilfreds med sit liv, men ordene siger mere end det. De rummer en pointering af mange udviklingshæmmede menneskers største problem: Andre mennesker.

"Vi frasorterer de mennesker, der ikke fungerer på samme måde som flertallet."

Set i dette lys er udviklingshæmning et begreb, der går videre end den fysiske og psykiske tilstand, som mennesker fødes med eller pådrager sig ved en ulykke. Det, der hæmmer udviklingen, kommer ikke bare indefra. Det kommer udefra – både i form af pædagoger og familie, men også som en konsekvens af begrænsede muligheder for bolig, uddannelse, arbejde og privatliv.

I 1980 blev forsorgen nedlagt, og store anstalter med køjesenge og diagnosticerende personale blev erstattet af beskyttede bofællesskaber, beskyttede værksteder og specialundervisning. Men de fysiske ændringer har ikke rykket ved disse menneskers status. Livskvaliteten er ikke fulgt med. Voksne med udviklingshæmning føler sig stadig holdt udenfor – eller snarere holdt tilbage.

"De er jo stadig ikke en del af samfundet," siger Charlotte Ringsmose. "Vi frasorterer de mennesker, der ikke fungerer på samme måde som flertallet, og når de hverken får lov til at have indflydelse eller deltage på nogen måde, så påvirker det deres følelse af, at deres liv er noget værd".

KOMPETENCEKLASSIFIKATION

Ifølge Charlotte Ringsmose kræver inklusion radikale holdningsændringer. Et vigtigt skridt er at fokusere på kompetencer frem for på afvigelser.

"Alle bør have ret til at bruge lige præcis deres kompetenceprofil til at tage en kompetencegivende uddannelse. Der er jo ingen af os, der ved, hvor langt man kan komme, når man for eksempel har Downs syndrom, for der er hele tiden begrænsninger," siger hun. "For at sikre aktiv samfundsdeltagelse for alle, så bør vi holde op med at klassificere på baggrund af fysiske og mentale karakteristika og i stedet klassificere på baggrund af kompetencer."

Charlotte Ringsmose mener, at man kan begynde at løse problemet ved at bruge centrene for specialundervisning anderledes. I dag er det for eksempel frivilligt, om centrene vil danne brugerråd, og af samme grund er mange centre foruden. Hun mener, at hvis alle centre oprettede råd og holdt møder, hvor brugerne kunne blive hørt og få medbestemmelse, så ville det fremme både udvikling og selvværd.

"Uanset hvilke hjerner vi har, så har vi brug for at blive udfordret og være aktive," siger hun. "I stedet for kun at give mulighed for et passivt, beskyttet liv, så kunne centrene medvirke til demokratisk dannelse, der kunne føre til en højere grad af uafhængighed."

DANSKE SÆRLOVE

Charlotte Ringsmose og Leif Buch-Hansen arbejder i øjeblikket på at kortlægge og sammenligne voksenspecialundervisning i de nordiske lande. Målet er at finde ud af, hvordan undervisningen understøtter ønsket om inklusion af voksne med funktionshæmning. Og der er allerede tydelige forskelle.

I Danmark har vi ikke ret til specialundervisning, og som det eneste nordiske land er det en særlov, der dækker specialundervisningsområdet – en rammelov, der i praksis betyder, at der er store forskelle på landsplan. De undervisningstilbud, folk får, afhænger helt af, hvor i landet de bor, og er derfor ikke baseret på pædagogiske og faglige argumenter. I de andre nordiske lande har alle ret til specialundervisning, og den ret er inkluderet i love, der gælder hele befolkningen. Derudover tyder kortlægningen på, at Sverige og Norge er mere rummelige i den generelle undervisning, så flere kan deltage dér.

"De andre lande sender et vigtigt signal ved undgå særlove," siger Charlotte Ringsmose. "I Norge har de en generel lov, der sikrer, at alle har ret til uddannelse med udgangspunkt i den enkeltes forudsætninger, og en sådan udformning er også et skridt i retning af inklusion."

NY DEFINITIONSMAGT

Hun mener desuden, at specialundervisningen i højere grad bør være kompetencegivende. Som VAFSU-projektet i Slagelse, hvor undervisningen er lagt på en teknisk skole. Der er jordbrugs- og levnedsmiddellinjer, og når uddannelsen er gennemført, får man et bevis på, hvad man har lært – et bevis, der bruges i den efterfølgende jobsøgning.

"I Danmark bør vi kunne skabe et samfund, hvor alle kan føle, at der er brug for dem. Så det ikke er sådan, at fordi man har et handicap, bliver man parkeret et sted, hvor nogen tager sig af én," siger Charlotte Ringsmose. "Vi skal holde op med at tænke på folk med handicaps som en anden slags mennesker. Deres forståelse af livskvalitet adskiller sig ikke fra den almindelige danskers. Vi vil alle gerne have et liv, hvor der er forventninger til os og plads til ambitioner med udgangspunkt i vores individuelle formåen, behov og drømme."

> "Vi skal holde op med at tænke på folk med handicaps som en anden slags mennesker."

I dag står drømmene dog sjældent mål med virkeligheden. Charlotte Ringsmose peger på, at voksne med funktionshæmning af forskellig art ofte ikke er glade for de muligheder, de er stillet i udsigt. I forskningsprojektet "Voksenspecialundervisning – Udviklingshæmmede – Livsvilkår" fra 2004 har det for eksempel vist sig, at pædagoger er for dominerende, og familiemedlemmer er for bekymrede og omklamrende. Alle har de bedste intentioner, men resultatet er, at de funktionshæmmede voksne føler sig umyndiggjort og tilsidesat.

"Vi er nødt til at dele definitionsmagten med dem, vi taler om, for som tingene er nu, er de afhængige af, hvad vi beslutter. Det er os, der dikterer, hvad det gode liv er. Det er selvfølgelig gjort i den bedste mening, men vi er nødt til at blive ved med at udvikle vores måde at tænke på. For de mennesker, der ligger under for vores forståelse af livskvalitet, er ikke glade," siger Charlotte Ringsmose. ■

Af Stine Exler
Asterisk@dpu.dk

CHARLOTTE RINGSMOSE

Lektor på Institut for Pædagogisk Psykologi, DPU. Arbejder i øjeblikket med et nordisk projekt om voksne i specialundervisning samt et projekt om læring og evaluering i folkeskolen.

WWW www.dpu.dk/om/cr

VIDENSMAGTENS **TREDELING**

I en ny bog **Viden om uddannelse** kritiserer forfatterne forestillingen om al videns direkte anvendelighed i praksis. I stedet for et ensidigt krav om anvendelig viden, så slår de til lyd for en **tredeling** af vidensmagten.

✱ Sandheden er ikke altid praktisk. For en erkendelsesmæssig pragmatiker er det noget vås at sige; vedkommende er nemlig overbevist om, at sandheden er det, der viser sig som nyttigt, brugbart og praktisk. Efter vores opfattelse er det for ensidig en opfattelse. Af samme grund vil vi advare mod at gøre denne pragmatiske indstilling til vidensproduktion til den eneste brugbare. Ikke desto mindre er det tendensen inden for forskningen. Den pædagogiske forsker – og forskeren som sådan – bliver i dag stillet over for et krav om identitet mellem videnskabens frembringelse af ny sand viden og viden, som er brugbar i praksis. For eksempel udgav Kommunernes Landsforening (KL) i august 2005 debatoplægget Forskning, der kan bruges – nyorientering af den pædagogiske forskning. Her blev spørgsmålet om pædagogisk forskning led i det dybereliggende problem, at forskningen ikke havde direkte eller umiddelbar anvendelighed i praksis. KL kendte selv svaret: Hvis værdifuld viden forblev i lukkede universitetskredsløb, så ville vi være bedre stillet ved slet ikke at bedrive nogen pædagogisk forskning. Kravet om direkte anvendelighed af forskningen er imidlertid problematisk.

Insisterer vi for meget på forskningsresultaternes omsættelighed i praksis, mister vi paradoksalt nok respekten for praktikerens viden og evnen til at tage bestik af situationen: For eksempel er det videnskabeligt veldokumenteret, at direkte instruktion er uhyre effektiv i forhold til svage elever. De gennemsnitligt set bedste resultater i forhold til den gruppe opnås af de lærere, som anvender direkte instruktion. Vi har altså et resultat af uddannelsesforskning, der siger, at en bestemt undervisningsform forbedrer svage elevers præstationer mere, end det er tilfældet med andre undervisningsformer, oven i købet falder elevernes præstationsangst, samtidig med at deres faglige dygtighed vokser. Til gengæld viser forskningen også, at efter to års anvendelse af denne undervisningsform, mister eleverne interessen for skolen, og deres glæde ved at lære aftager. Et forskningsresultat kan altså være sandt uden at være brugbart. I øjeblikket blive direkte instruktion ikke brugt, da det ideologisk set er bragt i miskredit af reformpædagogiske idealer. Omvendt er det heller ikke rimeligt at bruge det, med mindre det bliver brugt med måde, så der tages hensyn til elevernes læringslyst og motivation for at gå i skole.

Insisterer vi for meget på undervisningspraksis' egendynamik og udvikling, får vi en pædagogisk praksis baseret på idéer med ringe eller slet ingen dokumentation for de pædagogiske interventioners anvendelighed og resultater. Af samme grund kan man ønske sig støtte fra den pædagogiske forskning til de pædagogiske tiltag, der rent faktisk sættes i gang. Sker det ikke, gør man sig til et let offer for griller og episodisk engangsentusiasme. Det kender vi fra den første begejstring for hulahopringen en sommer i 1950'ernes USA, og 50 år senere kender vi det fra den Howard Gardner-inspirerede brug af idéerne om læringsstile og multiple intelligenser i Danmark. Introduktionen af pædagogiske test i folkeskolen kan også hurtigt vise sig at være en politisk modedille, der på grund af de omfattende udgifter til udvikling af dem holder længere, end griller ellers gør. Insisterer vi for lidt på forskningsmæssig dokumentation for politiske tiltag, bliver vi med andre ord blinde i tiltroen til praksis.

Konkret vil vi foreslå en tredeling af måden at generere viden om det pædagogiske felt på. Baggrunden er, at nye krav til forskningens relevans for praksis faktisk trænger sig på. Omvendt er vores synspunkt også, at der er gode grunde til at skelne mellem forskning og praksis. Ambitionen er derfor den dobbelte; dels at overskride et meritokratis idé om, at praksis må tilpasse sig forskningen og dels at overskride en prakticisme, der kræver, at enhver forskningsindsats er tilpasset allerede kendte krav fra praksis. Begrebet overskridelse er nøglen til at afskaffe enhver idé om, at den viden man har – hvad enten man er forsker, praktiker eller politiker – er fuldt ud tilstrækkelig. Det handler om at blive sig selv, ikke sig selv nok. Det er slagordene for en liberal tilgang og tredeling af videnproduktionen i et moderne vidensamfund.

De tre former for viden er videnskabelig viden, refleksionsviden og praksisviden. For det første har vi altså en videnskabelig akti-

vitet, hvis funktion er at skabe ny viden, der orienterer sig efter, om den skabte viden er sand eller ikke sand, ikke nødvendigvis om denne viden er brugbar i praksis. Teoretisk arbejde handler om at overskride den praksis, vi allerede kender. Forsøger man at afskaffe forskningen, mister vi evnen til at tænke nye og radikalt innovative tanker for et vidensamfund, der efterlyser kreativitet og innovation. For det andet har vi det, vi kalder det videnskabelige systems og uddannelsessystemets refleksionsteori og –viden. Denne viden er forbundet med at identificere sig med målene for institutioner og professioner i uddannelsessystemet – dog uden at stille sig ukritisk i forhold til disse målsætninger. Refleksionsviden handler om på teoretiske grundlag at bestræbe sig på at være vejledende eller handlingsanvisende i forhold til disse professioners og institutioners praksis. For det tredje har vi praksisviden: Her handler det om, hvorvidt videnskabelig viden med rimelighed kan siges at være brugbar i praksis.

Men er det ikke muligt i højere grad at gøre den videnskabelige viden brugbar i praksis? Jo, er svaret fra forfatterne Gibbons m.fl. til bogen *The New Production of Knowledge*: *The Dynamics of Science and Research in Contemporary Societies.* Her introduceres begrebet 'mode 2'-forskning, der bliver udviklet i bogen, *Re-Thinking Science: Knowledge and the Public in an Age of Uncertainty*. Forfatterne skelner mellem 'mode 1'-forskning, der nærmest svarer til traditionel videnskabelig videnproduktion, og 'mode 2'-forskning som en ny og bedre måde at producere viden på. Ja, det er slående, at fortalerne – også på dansk grund – for mode-2 forskning ofrer betydelig energi på at gøre mode-2 forskningen til progressiv forskning og mode 1-forskningen til en forældet og tilbagestående måde at forske på. Påstanden er i pragmatismens ånd, at mode 2-forskning bedre vil kunne honorere brugernes krav om at forholde sig direkte til kendte problemer i praksis og formidle socialt robuste løsninger på dem. Det vil i yderste konsekvens sige, at det sådan set er ligegyldigt om den viden, som bliver bragt i anvendelse, også er sand. Eller sagt på anden vis, så er det den sociale nytte, der gør den sand.

Det bemærkelsesværdige ved mode-2-forskning er, at dens gyldighed netop knytter sig til specifikke praksisfelter, hvor den bliver godtaget, hvis blot interessenter nok tilslutter sig den og finder den anvendelig. Tilslutningslogikken er en politisk logik, ikke en videnskabelig. Mode-2-forskningens generering af viden kan i bedste fald forstås som en kondensering og transformation af en ubestemt usikkerhed i praksis til en mere bestemt sikkerhed eller bestemmelig sikkerhed. Er det tilfældet, så er mode-2 forskning det samme, som vi kalder for refleksionsviden- eller professionsviden, og hvis formål er at være vejledende i forhold til praksis. Det vil sige viden, som forekommer rimelig og brugbar for praktikeren, også som kritisk videnskabelig viden. Denne vidensform er i vækst på landets universiteter. Problemet opstår, hvis mode-2-forskningens fortalere bliver nok i sig selv i en alliance med praktikere, så betyder det i værste fald en erkendelsesteoretisk pragmatisme, der ikke lader sig styre eller forstyrre af nye, kritiske og videnskabelige tanker om egen praksis.

Respekten for forskellen – arbejdsdelingen og samspillet – mellem videnskabelig viden, refleksionsviden og praksisviden er vejen til at undgå, at én vidensform ophøjer sig i fordummende selvtilstrækkelighed. Elfenbenstårnet fungerer i dag som kritisk betegnelse for forskerens verdensfjerne hjemsted universitetet. Den kommende kritik risikerer at ramme det praktiske menneske, hvis han gør verden ubeboelig for nye, kritiske, innovative, ja fantasifulde tanker. Værnet mod den situation er en tredeling af vidensamfundets vidensmagt.

Af Claus Holm, Jens Rasmussen og Søren Kruse

Vil du vide mere vidensmagtens tredeling? Læs de tre kommentatorers nye bog 'Viden om uddannelse. Uddannelsesforskning, pædagogik og pædagogisk praksis', som udkommer på Hans Reitzels Forlag ultimo april 2007.

CLAUS HOLM

Sekretariats- og kommunikationschef,
Danmarks Pædagogiske Universitet

WWW www.dpu.dk/om/clho

JENS RASMUSSEN

Professor, Institut for Pædagogisk Sociologi,
Danmarks Pædagogiske Universitet

WWW www.dpu.dk/om/jera

SØREN KRUSE

Lektor, Institut for Curriculumforskning,
Danmarks Pædagogiske Universitet

WWW www.dpu.dk/om/kruse

Kimen til en **bæredygtig** skole

Skolen og pædagogikken spiller en vigtig rolle for bæredygtig udvikling, men opgaven rækker videre end til at lære eleverne at spare på vandet og tage cyklen. Det er et dannelsesprojekt, der kan præge fremtidige generationers måde at handle på i forhold til - miljø, økonomi, kultur og samfund.

✱ Når politikere ikke ved, hvad de skal stille op med et problem, pålægger de skolen at løse det. Det er den kyniske forklaring på, at Education for Sustainable Development (ESD) er kommet på den internationale dagsorden, blandt andet i form af et specielt FN-tiår for ESD fra 2005 til 2014. En ufarlig og gratis omgang for verdens politikere, hevet frem i 11. time på verdenstopmødet i Johannesburg i 2002 af politikere. Giv skolen ansvaret – en bekvem løsning på et ubekvemt problem.

Men er det ikke dybt naivt at kaste bolden over til skolen? Hvad kan skolen gøre, når emnet er så vidtfavnende som den globale opvarmning? "Skolen har helt afgjort en rolle at spille i forhold til at skabe en bæredygtig udvikling. Ikke fordi skolen har et medansvar for problemerne og skal være med til at løse dem på kort sigt hverken lokalt, regionalt eller globalt. På langt sigt handler det om, hvordan borgerne forholder sig til udviklingen. Det bør indgå i den almene dannelse," siger professor Bjarne Bruun Jensen, der leder forskningsprogrammet om miljø og sundhedspædagogik på Danmarks Pædagogiske Universitet.

Hvis ESD for alvor slår igennem, er det hverken gratis eller ufarligt. Det er derimod et politisk dannelsesprojekt, der vil have konsekvenser både for verdens skolesystemer og for fordelingen af den politiske magt, lyder det fra Bjarne Bruun Jensen. Han bakkes op af professor Karsten Schnack, der blandt andet forsker i miljøundervisning i et demokratisk perspektiv:

"Det er skolens opgave at danne politiske mennesker, der kan tænke på en kvalificeret måde, og som kan og vil tage del i de demokratiske processer. Og der er næppe tvivl om, at problemkomplekset om bæredygtig udvikling er på dagsordenen i dag og vil være centralt fremover," siger han.

ESD dækker over en radikalt anderledes måde at tænke over både miljøproblemer og samfundet på i et større perspektiv, som, hvis den kommer ind under huden på fremtidige generationer, vil have store samfundsmæssige konsekvenser, mener Karsten Schnack. "Det vil ikke gå stille af, hvis det lykkes at omjustere befolkningens måde at tænke på, så den går mere i retning af bæredygtig udvikling, frem for at vi alle skal tænke som forbrugere eller nogle af de andre tankegange, der dominerer i dag. Det vil være revolutionerende på mange måder."

ET KONFLIKTFYLDT BEGREB

Man behøver ikke lytte til de to forskere i mange minutter for at indse, at ESD er mere end tidligere tiders informationskampagner, der skulle få skoleeleverne – og alle os andre – til at spare på det ene og det andet og i øvrigt lade være at hælde kemi i vandet. Det enstrengede fokus på adfærdsændringer er afløst af et vidtrækkende og komplekst perspektiv på miljø som et samfundsproblem, der kræver samfundsmæssig tænkning og handling.

"Det spørgsmål, Lomborg altid stiller, er: Hvor meget miljø kan vi få for pengene? Man kunne lige så godt placere sig i en af de andre bobler og for eksempel spørge: Hvor meget økonomi kan vi få for miljøet?"

Tænkningen går tilbage til FN's rapport fra 1987 'Our Common Future', den såkaldte Brundtland-rapport, hvor bæredygtig udvikling blev formuleret som "development that meets →

Foto: Istock

the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs."

I en nøddeskal: Vi er nødt til, i det menneskelige fællesskab, at gøre op med os selv, hvilke af vore behov vi kan tillade os at opfylde her og nu i lyset af de behov, vores efterkommere vil have. Denne formulering af begrebet bæredygtig udvikling slår bro imellem en konserverende tankegang, der først og fremmest vil beskytte naturen mod omfattende menneskelig indgriben og en økonomisk udviklingstænkning, der vil løse miljøproblemerne ved at udvikle ny teknologi og viden.

"Bæredygtighed signalerer et mål, man kan nå hen til. Udvikling signalerer en uafsluttet proces. Bæredygtig udvikling forener to grundlæggende forskellige og konkurrerende ideologier, men det er langt hen ad vejen en overfladisk enhed, og vægten kan lægges forskellige steder," siger Karsten Schnack.

Med ESD tages disse endnu uafgjorte ideologiske konflikter og dilemmaer med ind i undervisningen. Dermed bliver ESD noget meget andet end undervisning i natur og økologi. Miljøproblemer bliver set som samfundsproblemer, og politiske interessekonflikter bliver et uomgængeligt vilkår, som undervisningen må inddrage.

GRØNNE DOLLAR

Konflikterne opstår ikke kun mellem forskellige politiske ideologier, men også mellem forskellige perspektiver: miljø, økonomi, kultur og det sociale. Det samme problem kan tage sig meget forskelligt ud, afhængigt af hvilket perspektiv man anlægger. Man kan stille sig i den ene eller den anden boble og betragte verden. Som eksempel bruger Bjarne Bruun Jensen den danske politolog Bjørn Lomborg, der har opnået verdensberømmelse som "the sceptical environmentalist", der argumenterer for, at miljøproblemerne ikke fortjener den megen opmærksomhed, de er genstand for.

"Det spørgsmål, Lomborg altid stiller, er: Hvor meget miljø kan vi få for pengene? Han har placeret sig i den boble, der hedder økonomi, og ud fra den vil han så finde ud af, hvordan man bedst muligt ordner de andre. Man kunne lige så godt placere sig i en af de andre bobler og for eksempel spørge: Hvor meget økonomi kan vi få for miljøet? Det er et væsentligt indhold i ESD at få præsenteret grundlæggende forskellige syn på, hvad bæredygtig udvikling er, og hvordan verdens udvikling kan være."

Et eksempel på en undervisningsmetode, der kan give eleverne denne forståelse, er at arbejde med skolen som et system, hvor undervisning er en vigtig brik, men hvor der også må tages andre hensyn til for eksempel den omgivende natur og forurening, arbejdsmiljø, lærernes vilkår og samfundets interesser. "Hvordan skal skolen se ud, hvis den skal være bæredygtig?" kunne være et spørgsmål, som eleverne arbejdede med.

"Handlekompetence er et dannelsesideal, der går ud på, at den næste generation ikke får lov til at udvikle sig til idioter."

HANDLEKOMPETENCE SOM DANNELSESIDEAL

I forskningsprogrammet er man netop nu i gang med et udviklingsarbejde for det danske undervisningsministerium, hvor forskerne vil forsøge at beskrive, hvilken type undervisningsindhold der egner sig til ESD. Et centralt begreb, som både Bjarne Bruun Jensen og Karsten Schnack har været med til at sætte på dagsordenen i den internationale forskningsverden, er her handlekompetence. Det er ifølge dem begge en uundværlig brik i ESD. Deres pointe er ikke, at eleverne skal udstyres med bestemte holdninger til miljøspørgsmål, eller at undervisningen har som mål at løse konkrete miljøproblemer. Skolen skal ikke være moraliserende. Den skal derimod lære eleverne at handle i forhold til autentiske problemer, "fordi vi har en ide om, at det fører til en kvalitativt anderledes læring og kompetenceudvikling," forklarer Bjarne Bruun Jensen.

At begrebet handlekompetence er normativt, lægger Karsten Schnack til gengæld ikke skjul på: "For mig er handlekompetence først og fremmest et dannelsesideal, som er nært beslægtet med politisk dannelse. Idealet er at blive et politisk menneske, der sætter sig ind i og forholder sig til fællesskabets anliggender. Ordet idiot i den oprindelige græske betydning er et privatmenneske, der er sig selv nok og kun interesserer sig for egne anliggender. Handlekompetence er et dannelsesideal, der går ud på, at den næste generation ikke får lov til at udvikle sig til idioter."

INDIVIDUALISERING ELLER FÆLLESSKAB?

Kodeordene for undervisning med handlekompetence for øje er ifølge Bjarne Bruun Jensen:

> handling, naturligvis, fordi eleverne ikke kun skal diskutere problemerne, men også forsøge at gøre noget ved dem,
> deltagelse, fordi en kvalificeret dialog mellem lærer og elever fører til motivation og kompetenceudvikling, og
> samarbejde, fordi problemstillingerne overskrider skolens grænser. Et samarbejde for eksempel med det omgivende lokalsamfund vil stille eleverne over for nye typer spørgsmål, som de må forholde sig til.

Den slags målsætninger for undervisningen hører man sjældent i disse PISA-tider, hvor faglighed i betydningen elevernes individuelle tilegnelse af grundlæggende færdigheder inden for literacy, matematik og problemløsning står øverst på den politiske dagsorden. Hverken Bjarne Bruun Jensen eller Karsten Schnack ser en nødvendig modsætning mellem faglighed på den

ene side og undervisningsformer orienteret mod samarbejde og fællesskab på den anden side.

Til gengæld ser de en konflikt i forhold til en aktuel tendens til mere individualiseret undervisning i store dele af den vestlige verden. Individualisering af undervisningen betyder, at der bliver lagt mindre vægt på, at eleverne gør sig erfaringer med at være deltagere i fællesskaber. Tendensen påvises blandt andet i en nyligt publiceret artikel i Scandinavian Journal of Educational Research, som Karsten Schnack er medforfatter til.

DEN INTERNATIONALE UDFORDRING

Man kan dog også hævde, at det uanset aktuelle reformtendenser og ideologiske kæpheste ikke er skolesystemerne i mange vestlige lande, der får de største problemer med at leve op til forestillingerne i ESD. I disse lande lægger man typisk større vægt på dannelse og på arbejdet med deltagerorienterede former for pædagogik i skolerne. I mange 3. verdenslande er skolesystemerne langt mere fokuseret på training, altså individuel indøvelse af viden som tabeller og remser.

Når forskere fra DPU har samarbejde om ESD med et land som Zimbabwe, har det vist sig, at ESD-arbejdet må placeres i klubber efter skoletid, selv når projektet går ud på, at eleverne udveksler erfaringer med danske elever om aktiviteter, som de danske elever naturligt har gennemført som led i undervisningen i løbet af skoledagen. Hertil kommer det stærke demokratiske islæt, som ikke nødvendigvis harmonerer med ideologien i de nationale politiske systemer mange steder rundt omkring i verden. Kort sagt stiller ESD spørgsmålstegn ved den måde skolesystemerne er indrettet på i mange lande.

Det har dog ikke stået i vejen for, at arbejdet med ESD og begrebet om handlekompetence har virket inspirerende i lande med meget anderledes skolesystemer og politiske systemer end i et land som Danmark. "I nogle af de lande, vi har arbejdet med i Østen, har der været stor interesse for at bruge disse begreber, netop fordi man har kunnet bruge dem som løftestang til at tale om demokrati i skolen. Men det er klart, at begreberne undergår transformationer, hver gang de tages ind i en anden kontekst. Det viser vores erfaringer både i Europa, Afrika og Asien," siger Bjarne Bruun Jensen. Det er et forskningsområde, som han og kollegerne vil prioritere højt i de kommende år og derved bidrage til, at ESD bliver en ægte global omstilling af verdens uddannelsessystemer og måske kimen til en tankemæssig revolution. ■

Af Torben Clausen
toc@dpu.dk

TRE SKRIDT MOD EN BÆREDYGTIG UDVIKLING

Når de internationale politiske anstrengelser inden for miljø og klima i dag går i retning af uddannelse for bæredygtig udvikling, eller ESD, skyldes det især tre milepæle:

> FN-rapporten 'Our Common Future', den såkaldte Brundtland-rapport fra 1987, satte begrebet bæredygtig udvikling på den internationale dagsorden og havde held til at forene en konserverende tankegang med en mere udviklingsorienteret tænkning.

> Rio-konferencen i 1992, hvor det lokale arbejde med bæredygtig udvikling blev sat i højsædet i form af den såkaldte Agenda 21. Dermed søgte man at gøre bæredygtig udvikling til et bredt folkeligt forankret tema.

> Johannesburg-topmødet i 2002, hvor Education for Sustainable Development og skolernes ansvar blev sat på dagsordenen sammen med tiåret for bæredygtig udvikling, til dels fordi det lokale arbejde med Agenda 21 ikke havde fremvist de resultater, man havde håbet på ti år tidligere i Rio.

Kilde: http://portal.unesco.org/education/en

BJARNE BRUUN JENSEN

Professor på Institut på Curriculumforskning på Danmarks Pædagogiske Universitet, hvor han leder forskningsprogrammet for miljø- og sundhedspædagogik. Forsker blandt andet i handlekompetencer i miljø- og sundhedspædagogik. Redaktør af bogen 'Den ulige sundhed – en opgave for skolen?', som netop er udkommet på Danmarks Pædagogiske Universitets Forlag.

WWW www.dpu.dk/om/bjbj

KARSTEN SCHNACK

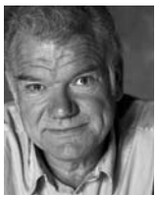

Professor på Institut for Curriculumforskning på Danmarks Pædagogiske Universitet og tilknyttet forskningsprogrammet for miljø- og sundhedspædagogik. Blandt hans primære forskningsinteresser er didaktik og dannelsesteori, miljøundervisning og uddannelse for en bæredygtig udvikling.

WWW www.dpu.dk/om/schnack

NYE BØGER MODTAGET PÅ **REDAKTIONEN**

DEN ULIGE SUNDHED – EN OPGAVE FOR SKOLEN?

Bjarne Bruun Jensen og Jens H. Lund (red.)

Social ulighed i sundhed udgør et væsentligt samfundsproblem, som skolen bør forholde sig til. Men hvordan kan skolen klare den opgave? Bogen giver en nuanceret fremstilling af de perspektiver, som skolen – og uddannelsen af lærere – kan tage fat i.

DANMARKS PÆDAGOGISKE UNIVERSITETS FORLAG

STRESS – DET MODERNE TRAUME

Nadja U. Prætorius

Bogen udfordrer det traditionelle syn på arbejdsrelateret stress og sætter fokus på forståelsen af, at arbejdsrelateret stress er et alvorligt problem, samt at alvorligt stressramte mennesker skal diagnosticeres korrekt og tilbydes relevant behandling. Med eksempler fra bl.a. undervisnings- og social- og sundhedssektoren vises det, hvor faldgruberne er, og hvad der skal til, for at vi mere bevidst kan forebygge arbejdsrelateret stress.

DANSK PSYKOLOGISK FORLAG

ETISKE DILEMMAER I PÆDAGOGISK ARBEJDE

Ruth Mach-Zagal og Kirsten Nøhr (red.)

Ud over en bred tilgang til spørgsmål om etik har bidragyderne især fokuseret på etiske dilemmaer i pædagogisk arbejde, da det er disse, der er specielt udfordrende og urovækkende for den professionelle hjælper i situationer, hvor det er vanskeligt at træffe det "rigtige" valg. I bogen inddrages case-historier og eksempler, som perspektiverer den teoretiske diskussion.

HANS REITZELS FORLAG

PROFESSIONELT FORÆLDRESAMARBEJDE

Elsebeth Jensen og Helle Jensen

Bogen handler om samarbejdet mellem de professionelle i daginstitutioner og skole og forældrene. De to forfattere præsenterer nyere forskning om interaktion, relationer og børns udvikling og kæder denne viden sammen med deres egne praktiske erfaringer fra mange dages undervisning i forældresamarbejde.

AKADEMISK FORLAG

DRØMMENES DIMENSIONER

Ole Vedfelt

Bogen kan læses som et teoretisk værk om drømmenes mange facetter, men den kan også bruges som opslagsværk, der giver retningslinjer for fortolkning af egne drømme. Denne femte udgave er udvidet og ajourført med den nyeste viden på området.

GYLDENDAL

PÅVIRKNING MED RESPEKT

Carsten Hjorth Pedersen

Bogen giver læreren redskaber til at gøre sig overvejelser over undervisningens påvirkning af eleverne. Forfatterens synspunkt er, at påvirkning altid finder sted, men at den legitime påvirkning ikke går for tæt på, men heller ikke for langt væk fra eleven.

GYLDENDAL

DANNELSENS VEJE

Bent Nabe-Jensen

Dannelsens veje handler om livsfilosofiske og etiske spørgsmål samt de skiftende vilkår, hvorunder mennesker til forskellige tider har måttet orientere sig i tilværelsen, og om hvordan de i det lange tidsforløb fra den klassiske oldtid til senrenæssancen har mødt forskellige udfordringer til livet

KLIM

SKOLENS LÆRINGSMILJØ

Einar M. Skaalvik og Sidsel Skaalvik

Bogen belyser læring fra forskellige perspektiver og giver en indføring i de mest centrale teorier. Forfatterne diskuterer nyere forskning og viser, hvilken betydning elevernes selvopfattelse har både for deres motivation og læring, for de valg, de gør, og for deres psykiske og emotionelle reaktioner.

AKADEMISK FORLAG

PÆDAGOGIK – DIDAKTIK, LÆRING OG DANNELSE I DAGINSTITUTION OG SKOLE

Stig Broström og Mogens Hansen

Forfatterne skitserer et pædagogisk og didaktisk grundsyn, der især baserer sig på europæisk pædagogiktradition med vægten på pædagogers og læreres professionalisme og beslutninger. Der anlægges en enhedsmæssig tilgang til daginstitution og skole og peges på, at børn i alle aldre har brug for udfordringer og krav.

FRYDENLUND

GLOBALISTERNE. DE GØR DIN VERDEN MINDRE

Camilla Mehlsen og Filip Lau

Globaliseringen er tidens måske vigtigste kulturelle og økonomiske fænomen, men hvad betyder det egentlig, og hvem driver udviklingen?
Gennem møder med en række danske globalister i udlandet sætter forfatterne et menneskeligt ansigt på fænomenet og giver en systematisk kortlægning af international arbejdsdeling og globale tendenser inden for bl.a. biotek, vindenergi, design, shipping og internet.

GYLDENDAL

SKOLENS GODE OG ONDE CIRKLER

Mads Hermansen (red.)

Hvad får børn faktisk ud af at gå i skole? Denne rapport forsøger at opstille et vidensbaseret grundlag for diskussionerne om børns udbytte af undervisning, om lærernes indsats, om uro og mobning, om sammenhæng mellem det, lærere gør, og det, elever får ud af det.

SAMFUNDSLITTERATUR OG ROCKWOOLFONDEN

RELIGIONSSOCIOLOGI – EN INTRODUKTION

Inger Furseth og Pål Repstad

Religionssociologi giver en bred introduktion til religionens rolle i samfundet. Den indkredser religionen som fænomen og giver en oversigt over sociologiske teorier om religion fra Karl Marx til Zygmunt Bauman. Der analyseres på religionens rolle i det offentlige rum, det enkelte menneskes religiøsitet samt religiøse organisationer og bevægelser.

HANS REITZELS FORLAG

LÆRINGSLEDELSE

Mads Hermansen (red.)

I denne bog sammenfattes de vigtigste resultater af undersøgelsen Dansk Skolekultur, hvor 5000 børn og ca. 200 lærere har deltaget. Undersøgelsen viser bl.a., at den gode lærer gør en forskel, men at der også kan være rigtig meget at komme efter i forhold til at hæve kvaliteten i det, der foregår.

SAMFUNDSLITTERATUR OG ROCKWOOLFONDEN

NARRATIV TERAPI I PRAKSIS

Gerald Monk, John Winslade, Kathie Crocket og David Epston (red.)

Narrativ terapi i praksis er dels en indføring i de teoretiske grundelementer for den narrative terapi, dels en præsentation af, hvordan narrativ terapi kan anvendes inden for en række problemområder, f.eks. behandling af psykoser, lokalt miljøarbejde og alkoholismebehandling.

AKADEMISK FORLAG

AFFEKTREGULERING, MENTALISERING OG SELVETS UDVIKLING

Peter Fonagy, György Gergely, Elliot L. Jurist og Mary Target

Udgivelsen bidrager med nyfortolkning og omformulering af vores forståelse af udvikling af relationer, tilknytning, kognition og følelser. De fire forfattere med Peter Fonagy i spidsen fremlægger modeller for psykoterapeutisk praksis, som muliggør en gradvis tilegnelse af mentaliseringsfærdigheder – også når det drejer sig om patienter, som har været massivt udsat for vold og omsorgssvigt.

AKADEMISK FORLAG

MENNESKE & LEDER

Poula Helth og Ole Fogh Kirkeby

Hvad skal en leder gøre for at blive virkelig leder af navn og gavn?
Filosoffen Ole Fogh Kirkeby fortæller sammen med ledelseskonsulent Poula Helth om, hvordan lederen skaber forandring, så det ikke blot gør en forskel for medarbejderne, men også for lederen selv som menneske.

BØRSENS FORLAG

KOMMUNIKATION OG SKABELSEN AF SOCIALE VERDENER

W. Barnett Pearce

En præsentation af kommunikationsteorien CMM (Coordinated Management of Meaning), der viser, hvordan kommunikation består af talehandlinger, episoder, relationer og selvet i specifikke kulturer, og hvordan vi som medarbejdere, ledere, konsulenter, lærere eller forældre kan gøre en forskel via vores valg af kommunikation.

DANSK PSYKOLOGISK FORLAG

FORDOMME & STEREOTYPER

Rolf Kuschel, Faezeh Land et al.

Vi har alle – inklusive professionelle behandlere – vores fordomme. I bogen bliver vi konfronteret med dem ved hjælp af eksempler om køn, etnicitet, handicap osv. Forfatterne analyserer konsekvenserne af stereotypisering og fordomme, som de forekommer på et tidligt tidspunkt af indlæringsfasen.

FRYDENLUND

NÅR MODSTAND GIVER MENING – LEDELSE OG ORGANISATION SOM POLITISK DRAMA

Mette Risak og Claus Falck Larsen

Bogen er en kritisk skildring af organisation og ledelse i det offentlige. Forfatterne spidder forestillingen om, at det er muligt at styre og kontrollere offentlige organisationer. De viser desuden, at harmoni og fordragelighed ikke er det rette mål for en god offentlig ledelse, for harmonien er en illusion.

BØRSEN

POST
PP DANMARK

"Modtag venligst min udmeldelse. Jeg ønsker ikke at være medlem af nogen klub, der accepterer mig som medlem"

GROUCHO MARX

Maskinel Magasinpost
ID-nr. 42 482

Afsender:
Postboks 7777
7000 Fredericia

Udgiver:
DPU
Tuborgvej 164
2400 København NV

Returneres ved varig adresseændring

Danmarks Pædagogiske Universitet
The Danish University of Education

Tuborgvej 164
2400 København NV

T: 8888 9000
F: 8888 9001

W: www.dpu.dk
ISSN: 1601-5754